

TRÄFFAR SIKTA?

Projektutvärdering

SAMMANFATTNING

Bakgrund. Sedan år 2020 finansierar Samordningsförbundet RAR Sörmland samverkansprojektet SIKTA, Samordnad Insats Koordinering Träning Arbete, som består av de två delarna SIKTA Unga och SIKTA Arbetsmarknad. SIKTA erbjuder insatser för att nå personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, och har även målsättning att öka samverkan mellan de myndigheter som ingår i projektet – för en individanpassad samverkan kring deltagarna.

Uppdrag. Finansiären Samordningsförbundet RAR Sörmland har upphandlat Sweco för att utvärdera projektet SIKTA. Underlaget består av intervjuer med projektpersonal; en kvantitativ resultatsammanställning utifrån projektets egen uppföljning; en enkät ställd till SIKTA:s deltagare; en intervjustudie med intressenter på operativ och strategisk nivå (samverkansteam och styrgrupp); samt fallstudier baserade på deltagarintervjuer.

Slutsatser. De synliga kvantitativa resultaten av SIKTA är idag begränsade: Få individer kan visas ha gått vidare till studier eller egen försörjning. Däremot syns tydliga deltagarnyttor på individnivå samt samverkansnyttor på framförallt operativ nivå för myndigheterna. Framgångsfaktorer är ett individanpassat arbetssätt, engagerade medarbetare samt möjligheten till ett utökat, samlat stöd som adresserar bred problematik för deltagarna. Projektets uppföljning tillåter inte en konklusiv bedömning av projektresultaten avseende deltagarnas långsiktiga progression.

Rekommendationer:

Vidmakthåll SIKTA:s framgångsfaktorer. Empirin visar att deltagare och intressenter ser SIKTA som en värdefull insats som adresserar problematik som behov som annars inte tillgodoses. Framgångsfaktorerna är ett individanpassat arbetssätt, engagerade medarbetare, stärkt samverkan samt tillgång till utökat stöd som adresserar en bred problematik.

Utveckla förändringsteori och målformuleringar. SIKTA bör tydliggöra mål och process för att möjliggöra uppföljning på längre sikt, bättre kalibrerade förväntningar, tydligare process rörande deltagarurval (inom Arbetsmarknad) samt ett fokus på den långsiktiga progressionen (inte minst inom Unga).

Utveckla uppföljning, mätbarhet och datahantering. SIKTA bör strukturera upp insamlingen av deltagardata och definiera variabler som ska mätas kopplat till projektmålen. Det innebär inte minst utfallsvariabler för uppföljning med tydliga definitioner över vad som anses vara en stegförflyttning mot arbetsmarknaden för deltagarna. Därtill skulle en uppföljningsplan av deltagarna på längre sikt ge en bredare bild av projektets nytta. Som underlag till en kostnadsnyttokalkyl behöver även samhällskostnader kartläggas för olika målgrupper.

Fördjupa analysen av deltagargruppens progression. Fördjupa vad SIKTA gör och kan utveckla för att skapa resultat för deltagarna på längre sikt. Utifrån en utvecklad förändringsteori och ett tydligare uppföljningssystem skapas möjlighet och anledning att vidare analysera SIKTA:s roll som en språngbräda mot en långsiktig progression. Goda arbetssätt kan synliggöras och utvecklas nya kan dessa adderas

Diskutera organisationsformen. Bristen på kontinuitet riskerar hämma uppföljning och skapa osäkerhet i organisationen. Sweco rekommenderar att finansiär och intressenter preciserar vilka förväntningar man har på SIKTA, vilken uppföljning man vill se samt vilken organisationsform som är mest gynnsam för verksamheten. Den nya projektägaren är oprövd och hoppas ge ett mer enhetligt ägarskap – hur det visar sig fungera bör följas upp.

INNEHÅLL

INLEDNING	3
Utvärderingsuppdraget.....	3
Material och metod.....	4
Disposition	6
PROJEKTET SIKTA.....	7
Historik.....	7
Mål och syfte	7
Organisation och resurser.....	8
SIKTA:s deltagare.....	8
RESULTAT & MÅLUPPFYLLELSE	10
Intressenternas bild.....	10
Fallstudier.....	11
Deltagarenkät.....	13
Kvantitativ resultatuppföljning.....	16
ANALYS OCH DISKUSSION	20
Resultat och måluppfyllelse	20
Organisatorisk nivå.....	24
Framgångsfaktorer	25
Samhällsekonomisk nytta.....	25
SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER.....	27
Swecos slutsatser.....	27
Rekommendationer till SIKTA.....	27
Rekommendationer till finansiär och intressenter	28
BILAGA 1. SAMHÄLLSEKONOMISK KOSTNADSNYTTOKALKYL.....	30
Kartläggning av förändringsprocesser	30
Identifiering av individers/målgruppers kostnader.....	31
Identifiering och kvantifiering av effekter	32
Beräkning av kostnader och nyttor	33

INLEDNING

Sedan år 2020 finansierar Samordningsförbundet RAR Sörmland samverkansprojektet SIKTA, Samordnad Insats Koordinering Träning Arbete, som består av de två delarna SIKTA Unga och SIKTA Arbetsmarknad. Projektägare är för närvarande Lokala Samverkansgruppen Västra Sörmland, men under 2022 kommer Region Sörmland ta över ägarskapet för projektet.

Inom SIKTA ingår Region Sörmland, Katrineholms kommun, Flens kommun, Vingåkers kommun, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Lokala Samverkansgruppen Västra Sörmland. Organiseringen av projektet innefattar en styrgrupp, ett samverkanssteam, en projektgrupp som består av en samordnare samt koordinatörer och coacher. Koordinatorerna arbetar med de som ingår i SIKTA Unga, medan coacherna fokuserar på de personer som är med i SIKTA Arbetsmarknad.

SIKTA är sprunget ur tidigare insatser för sysselsättning i västra Sörmland. Insatserna för att nå personer som står långt ifrån arbetsmarknaden har tidigare skett inom ramen för två separata projekt: TUNA och Vinka IN. Dessa projekt pågick parallellt under cirka fem år. SIKTA kan på många sätt sägas vara en sammanslagning av deras organisering, metodik och inriktning. TUNA motsvarar det som idag är SIKTA Arbetsmarknad, medan Vinka IN motsvarar SIKTA Unga. Tanken med att föra projekten har varit att effektivisera insatserna utifrån de personella resurser som är involverade i projektet från såväl region som kommuner.

Syftet med SIKTA är att "starta en verksamhet med arbetsförberedande rehabilitering för grupper som idag uppstår försörjningsstöd/sjukpenning/aktivitetsersättning". För att svara upp mot detta har SIKTA två inriktningar: En specifikt mot unga och en mot arbetsmarknad. Var en presumtiv deltagare hamnar avgörs utifrån ålder samt en bedömning av vilka stödinsatser personen är i behov av.

Inom SIKTA Unga deltar personer i åldrarna 18–25 år. Fokuset för denna inriktning är koordinerande och motiverande av deltagarna där slutmålet är att stötta dem mot studier eller arbetsrehabilitering. SIKTA Arbetsmarknad riktar sig istället till äldre personer för att stötta dem till arbetsträning. Projektets övergripande mål är att personerna som deltar i SIKTA ska kunna fortsätta inom ramen för befintlig verksamhet hos de olika huvudmän som deltar i projektet. Under projektiden får därför deltagarna tillgång till vård och rehabiliteringsinsatser parallellt med arbetsträning. Det förväntade antalet deltagare i projektet är ca 130 personer per år, jämnt fördelade mellan projektets två inriktningar.

I samband med insatserna för att stödja människor i utanförskap, har SIKTA även en organisatorisk målsättning i form av att öka samverkan mellan de myndigheter som ingår i projektet. Tanken är att kunna bidra till en ökad dialog och kunskapsöverföring mellan de deltagande organisationerna. Genom att föra dem samman på flera nivåer är målet ett utökat strukturellt samarbete kring SIKTA:s målgrupper. Det anses särskilt viktigt eftersom de personer projektet riktar sig mot annars lätt faller genom de organisatoriska mellanrummen.

UTVÄRDERINGSUPPDRAGET

Finansiären Samordningsförbundet RAR Sörmland har upphandlat Sweco för att utvärdera projektet SIKTA. Utvärderingen sker i två delar. Den första delen består i en kvalitativ genomlysning av projektet, baserat på intervjuer med samverkansgrupp, projektsekretariat och styrgrupp; fallstudier med ett urval av deltagare och tidigare deltagare samt en enkät till pågående och tidigare SIKTA-deltagare. Arbetet inkluderar även en sammanställning och bedömning av SIKTA:s uppföljningsdata och underlag samt dokumentstudier med avseende på processer, organisation och mål.

Sweco har även undersökt möjligheten att utvärdera effekterna av SIKTA. För att kunna undersöka de faktiska effekterna av att delta i SIKTA hade det krävts en rigorös kvantitativ effektstudie där deltagarna jämförs mot en referenspopulation med liknande egenskaper, för att på så vis kunna göra en kontrafaktisk analys av projektdeltagandet. På grund av ett litet urvalsunderlag och svårigheter att mäta faktiska utfall har Sweco inte haft möjlighet att genomföra en sådan studie. Detta uppdrag inkluderar således inte en utvärdering av själva effekten av att delta i SIKTA:s projekt. Sweco har dock gjort en kortare sammanställning av den statistik som har tagits fram av SIKTA för att kunna presentera projektdeltagarnas sammansättning och utfallet efter projektdeltagandet.

Däremot har uppdraget initialt omfattat att en samhällsekonomisk nyttokalkyl tas fram med avseende på SIKTA. Detta arbete avbröts då Sweco identifierade att underlaget inte möjliggjorde slutsatser om de samhällsekonomiska nyttorna av SIKTA, varken avseende deltagarutfall eller kostnader. Istället har Sweco analyserat vad som saknas i dessa delar för att göra en sådan analys, och arbetat fram rekommendationer kring hur deltagaruppföljningen kan utvecklas.

MATERIAL OCH METOD

Kvalitativ genomlysning

Sweco har intervjuat 15 personer i samverkansgruppen, projektsekretariatet och styrgruppen. Intervjuerna har skett i form av semistrukturerade kvalitativa djupintervjuer per telefon, Teams eller motsvarande. Sweco har även granskat SIKTA:s dokumentation och uppföljning samt genomfört fem fallstudier med projektdeltagare från SIKTA:s föregångare TUNA och Vinka IN. Urval av fall har utgått från rekommendationer från SIKTA:s projektgrupp, och grundar sig i att SIKTA:s metoder i respektive del uppfattas som en direkt fortsättning av föregångsprojekten. Fallstudierna har skett genom intervjuer och översyn av uppföljningsdata. Genomlysningen har i sin helhet skett mot en bakgrund av den kvantitativa resultatsammanställning som Sweco gjort utifrån SIKTA:s deltagaruppföljning.

Därutöver har Sweco genomfört en enkätstudie till ett totalurval av pågående och tidigare projektdeltagare. Enkäten har designats för att vara kort och enkel att besvara, med totalt tio frågor varav flera varit villkorade och endast besvarats av de individer som givit ett visst svar på en tidigare fråga. Den genomsnittliga svarstiden på enkäten har varit under fem minuter.

Då SIKTA inte kunnat tillhandahålla e-postadresser till deltagarna har enkäten genomförts som ett SMS-utskick där deltagarna emottagit ett SMS med en enkätlänk via vilken de har kunnat besvara enkäten på sina telefoner (eller om så önskas i en webbläsare). Enkäten har varit aktiv i tre veckor, från 2021-06-08 till 2021-06-27. Ett påminnelseutskick har genomförts i samma form som det ordinarie utskicket, och en påminnelse har även gjorts av SIKTA själva, via en direkt uppmaning till deltagarna.

SIKTA har totalt tillhandahållit 150 stycken fungerande kontaktuppgifter för enkätutskicket. Av de 150 utskicken ser vi en svarsfrekvens på knappt 45 procent, då 68 individer besvarat enkäten. Flera enkätfrågor har varit villkorade, vilket innebär att det inte är samma antal svarande på varje enkätfråga (s.k. partiellt bortfall).

Svarsfrekvensen på knappt 45 procent av 150 fungerande kontaktuppgifter är i sig att betrakta som låg. Andelen svarande är emellertid än lägre om vi jämför med totalpopulationen deltagare. 39 av de svarande har varit från SIKTA Arbetsmarknad. Av 156 pågående och avslutade deltagare i denna del är det således 25 procent som ingår i enkätunderlaget. Endast sex svarande kommer från SIKTA Unga. Av totalt 55 deltagare i denna del är det således endast knappt 11 procent som ingår i enkätunderlaget.

Samhällsekonomisk kostnadsnyttokalkyl

En relevant aspekt i projektutvärderingar kan vara att undersöka om samhällsnyttorna som projektet bidrar till överstiger kostnaderna för insatsen. Tidigare forskning visar att sociala insatser, särskilt i unga åldrar, kan skapa stora samhällsvinster på sikt.¹ SIKTA-projektet kan ses som en typ av social investering, där insatsens kostnad för den aktuella målgruppen syftar till att skapa nyttor för både individen och samhället på kort och lång sikt. På individnivå handlar det bland annat om att skapa förbättrade möjligheter att komma ut i arbetslivet; på samhällsnivå ska insatsen bland annat leda till minskade kostnader i termer av försörjningsstöd.

En kostnadsnyttoanalys kan skapa en tydlig bild av vilka vinster samt kostnader som kan uppstå av en insats för personer långt ifrån arbetsmarknaden. Att kunna knyta specifika utfall på längre sikt till projektet och därmed fastställa ett orsakssamband, är ofta utmanande. I bästa fall finns det en jämförelsegrupp eller sannolika alternativscenarier för den deltagande gruppen som kan jämföras mot. I annat fall blir utgångspunkten att de deltagande individerna hade haft en oförändrad situation om de inte hade deltagit i just SIKTA. Detta är emellertid ett förenklat antagande eftersom det är möjligt att individerna exempelvis hade kunnat delta i en annan typ av insats istället. I resultaten av ett projekt kan även finnas så kallad selektionsbias, som innebär att utfallen till stor del påverkas av individernas egenskaper snarare än insatsen i sig. Det är därför viktigt att ta hänsyn till olika målgrupper och bakgrundsfaktorer i tolkningen av projektets resultat.

I stora drag kan en gedigen kostnadsnyttokalkyl hjälpa till att svara på följande frågeställningar:

- Vad kostar en viss målgrupp i utanförskap?
- Vilka av dessa kostnader kan insatsen undanröja/förändra?
- Betalar sig insatsen?
- På hur lång sikt?
- För vem?

Det praktiska utförandet av en kostnadsnyttoanalys handlar till stor del om att försöka identifiera möjliga effekter av projektet. I de fall de relevanta effekterna ännu inte har uppstått eller inte är direkt mätbara kan prognoser över samhällseffekter genomföras. Det kan göras baserat på den information som finns om den deltagande målgruppen och de resultat som projektet givit, tillsammans med antaganden som kan inhämtas från tidigare forskning och studier.

Enligt Nilsson och Wadeskog finns det tre huvudsakliga effekter att ta hänsyn till i uppförandet av en så kallad socioekonomisk kalkyl:²

- *Reala effekter:* faktiska resursuppföringar i form av konsumerad välfärd och förändrad produktions- eller arbetsförmåga hos individen. Reala effekter kan delas upp i välfärdskonsumtionseffekter (till exempel primärvård, psykiatri, rättsväsende och socialtjänst) och produktionseffekter (till exempel försämrade arbetsförmåga som kan minska i BNP-förluster).
- *Finansiella effekter:* effekter som inte berör faktiska resursuppföringar utan om överföring av köpkraft mellan olika grupper i samhället. Finansiella effekter kallas även transfereringar och kan delas upp i skattefinansiella effekter (till exempel minskade skatteeffekter när individ i arbetsför ålder varken studerar eller arbetar) och försörjningseffekter (till exempel en förändrad privat konsumtion eller att en ökande andel av inkomsten till individen kommer från ekonomiskt bistånd eller arbetslöshetskassan).

¹ Se exempelvis Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar*, MUCF, 2021.

² Nilsson och Wadeskog, *Bättre att stämna i bäcken än i ån. Att värdera de samhällsekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga*. SEE AB, 2020.

- *Sekundäreffekter*, vilka ofta är icke-kvantifierbara, som exempelvis försämrade försörjningsförmåga i familjen på grund av ökad oro eller ångest eller en ökad oro i samhället på grund av en ökad risk för kriminalitet.

Dessa effekter kan uppstå som en följd av en social investering – åt vilket håll de förändras avgör om de uppkommer som kostnader eller nyttor i kalkylen. Dessutom ska själva insatskostnaden inkluderas. I *Bilaga 1. Samhällsekonomisk kostnadsnyttokalkyl* beskrivs kortfattat ett förslag på ett mer praktiskt ramverk som kan användas då bättre data och uppföljning kring SIKTA och målgruppen finns att tillgå.

Sweco har utvärderat möjligheten att genomföra en samhällsekonomisk kostnadsnyttokalkyl för att kunna svara på om samhällsnyttorna för SIKTA överstiger projektets kostnader. Som nämnts ovan behövs ofta förenklingar och antaganden göras för att komplettera tillgängliga data. Efter att ha utvärderat deltagarstatistiken har Sweco dragit slutsatsen att underlaget inte räcker för att genomföra en relevant kostnadsnyttokalkyl. Bedömningen är att en sådan kalkyl till största del skulle behöva baseras på antaganden om deltagarna och projektets påverkan på individerna. Med denna utgångspunkt är det svårt att dra några slutsatser kring SIKTA-projektet i fråga, utan det blir snarare ett generellt resonemang kring vilka kostnader och nyttor som skapas av sociala insatser för olika typer av målgrupper.

Swecos bedömning är att det är två huvudsakliga databegränsningar som gör att en ordentlig kostnadsnyttokalkyl inte kan genomföras. Först och främst är det ett litet antal deltagare som har hunnit gå klart SIKTA. Det finns därför bristfällig information om vilka mätbara utfall SIKTA leder till på både kort och lång sikt. Medan den deltagarenkät som genomförts är viktig och relevant för utvärderingen, är den inte direkt överförbar till en mätbar effekt.³ Om det däremot funnits information kring hur reala eller finansiella effekter förändrats hade dessa kunnat beräknas eller skattas. (Exempel är minskade vårdkostnader eller att deltagare hamnar i arbete vilket minskar kostnader för försörjningsstöd – parametrar som SIKTA adresserar i sina mål.) För det andra saknas information om deltagarnas nuvarande, tidigare, och sannolika framtida samhällskostnader i det fall de inte hade deltagit i SIKTA. De antaganden som skulle behöva göras kring dessa kostnader innebär att det blir svårt att dra några konkreta slutsatser av projektet i fråga.

I kapitlet *Slutsatser och Rekommendationer* samt i nämnda *Bilaga 1* presenteras förslag för hur projektuppföljningen kan förbättras för att kunna utföra mer utförliga kostnadsnyttokalkyler i framtida utvärderingar.

DISPOSITION

Rapporten disponeras som följer. I detta inledande kapitel redogörs för bakgrund, uppdrag, metod och material. Därefter följer ett kapitel som beskriver projektet SIKTA i större detalj, i termer av historik, syfte och mål, organisation samt deltagargrupp.

Swecos empiriska underlag sammanfattas till största del i kapitlet *Resultat & måloppfyllelse*. Här sammanfattas intressenternas bild, fallstudieunderlaget, deltagarenkäten samt den kvantitativa resultatsammansättningen. Analysen utifrån det empiriska underlaget följer i ett separat kapitel – *Analys och diskussion* – som leder fram till Swecos sammanfattande bedömningar i form av *Slutsatser och Rekommendationer* under just den rubriken. Sist i rapporten finner läsaren en bilaga – *Bilaga 1. Samhällsekonomisk kostnadsnyttokalkyl* – där Swecos utförliga resonemang kring nyttokalkyl redogörs för. Bilagan innehåller även ramarna för ett förslag avseende hur SIKTA kan tänka för att utveckla sin uppföljning i syftet att möjliggöra andra typer av jämförelser än vad som är möjligt i dagsläget.

³ Det finns exempel på utvärderingar av sociala investeringsprojekt där deltagarenkäter omsatts till monetära värden baserat på egna värderingsbaser inom projektet, se bland annat Skoglund och Wessbro (2011) "SROI-analys av Karriär-Kraft Nästa Steg Värde av en LSS-verksamhet som omvandlar bidragstagare till samhällsresurser".

PROJEKTET SIKTA

HISTORIK

I inledningskapitlet beskrivs hur SIKTA tillkommit som följd av en sammanslagning av de tidigare projekten TUNA och Vinka IN. Vägen fram till dagens projektutformning var dock inte tydlig från första början. I följande avsnitt återges därför hur projekten kommit till, utvecklats och förändrats fram till det som idag är SIKTA.

Redan 2008 inleddes projektet TUNA (Träning Utveckling Nära Arbetslivet). Från början utgick projektet från Eskilstuna, men fick så småningom även spridning i resten av Sörmland och etablerades i västra Sörmland under 2015. Själva grundtanken med projektet var att stödja personer med psykisk ohälsa att genom arbetsrehabilitering komma vidare till Arbetsförmedlingen eller till en anställning.

Vinka IN etablerades 2014 i Vingåker och Katrineholm för att stödja unga personer till egen försörjning. De personer som projektet riktades till var i åldrarna 16–29 år. Till en början finansierades Vinka IN helt genom projektmedel, men med tiden inrättades ordinarie tjänster för koordinatörer hos de deltagande organisationerna. Dessa koordinatortjänster finns kvar idag, nu med koppling till SIKTA Unga.

TUNA och Vinka IN pågick parallellt fram till 2018, då en process inleddes för att sammanföra dem. Samordnaren delade inledningsvis sitt uppdrag mellan de två projekten, men så småningom samordnades projektens funktioner med ett utökat informationsutbyte. Särskilt i de fall då deltagare från Vinka IN aktualiserades för TUNA uppfattades detta vara till stor nytta. Under 2019 döptes TUNA om till VIVA (Vinka In VuxnA) under ett halvår. LSG Västra Sörmland sammanförde sedan de två inriktningar till ett gemensamt samverkansprojekt: SIKTA. Sedan år 2020 finansieras SIKTA, Unga och Arbetsmarknad, av Samordningsförbundet RAR Sörmland.

LSG Västra Sörmland var under 2020–2021 projektägare för SIKTA, ägarskapet har därefter tagits över av Region Sörmland (Psykiatriska kliniken NLN/KSK). Ingående parter i den lokala samverkansgruppen är Flens kommun, Katrineholms kommun, Vingåkers kommun, Arbetsförmedlingen, Region Sörmland och Försäkringskassan. Det befintliga projektägarskapet har uppfattats som delat mellan dessa parter och därmed som splittrat, och man har inom projektorganisationen upplevt sig vara utan hemvist och organisatorisk och administrativ uppbackning. Det nya projektägarskapet ses på med tillförsikt från SIKTA:s organisation – att ha ett tydligt insatsägarskap och tillhöra en huvudman förväntas ge arbetsro men även det understöd som man tidvis upplever sig ha saknat.

MÅL OCH SYFTE

SIKTA och dess föregångare är ett svar på de problem som upplevts inom ramen för den ordinarie verksamheten med att nå personer i socialt utanförskap. Genom att samverka ses projekten som en lösning på att komma bortom de byråkratiska processer som ofta

SIKTA:s mål

- Att skapa och utveckla nya samverkansrutiner kring målgruppen.
- Att öka det strukturella samverkansarbetet mellan berörda myndigheter inom samverkansgruppens förvaltningsområde.
- Att ge personer i vår målgrupp ökad möjlighet att komma ut i arbetslivet.
- Att deltagarna förbereds för återgång i arbete, studier eller arbetsinriktad rehabilitering.
- Att minska deltagarens vårdbehov och kommunernas kostnader för försörjningsstöd.

innebär att personer går i cirklar med arbetsrehabilitering och andra insatser. Samverkan ska bidra till en mer hållbar lösning där de deltagande organisationerna gemensamt kan stödja personer till långsiktiga lösningar.

Syftet med SIKTA är enligt ansökan till Samordningsförbundet RAR Västra Sörmland att "starta en verksamhet med arbetsförberedande rehabilitering för grupperna som idag uppbär försörjningsstöd, sjukpenning eller aktivitetsersättning, genom tillvaratagande av metoderna från tidigare projekt som TUNA och Vinka In." Det övergripande målet för SIKTA är att skapa och utveckla nya samverkansrutiner kring målgruppen. Det ska ske genom delmålsättningar som både är riktade till organisationerna och de deltagare som ska delta i projektet. Delmålen om samverkan ska bidra till stärkande insatser som i sin tur bereder deltagarna på att nå sysselsättning, antingen arbete eller – framförallt för SIKTA Unga-deltagarna – utbildning. Delmål på deltagarnivå är minskat vårdbehov respektive bidragsberoende.

ORGANISATION OCH RESURSER

Samordningsförbundet RAR Sörmland finansierar SIKTA. Projektets budget för hela perioden (januari 2020 – december 2022) är beräknad till 8 600 000 kr. Medlen är uppdelade utifrån de tjänster som ska ingå: en samordnare och tre coacher. Vidare budgeteras det för lokaler, resor, kompetensutveckling och övriga utgifter. Utöver dessa tjänster finansieras koordinatorstjänsterna av kommunerna. Katrineholm och Vingåkers kommun bistår projektet med två koordinatörer på 50% från arbetsmarknadsenheten Viadidakt. Katrineholm avsätter dessutom en 20% tjänst från Vård- och omsorgsförvaltningen, samt två 50% tjänster från socialtjänstens försörjningsenhet. Flens kommun bistår projektet med två 50% tjänster från kommunens socialtjänst.

SIKTA:s organisation har således funktioner från flera av de deltagande aktörerna, samtidigt som en dialog förs på flera nivåer med de deltagande organisationerna. Det finns en styrgrupp i projektet där samtliga deltagande organisationer är representerade. Deras uppgifter är att, på en strategisk nivå, samverka kring projektets arbete och ta beslut om projektets resurser och ägarskap. I styrgruppen ingår representanter från Katrineholms kommun, Vingåkers kommun, Viadidakt, Flens kommun, Psykiatriska mottagningen, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och LSG Västra Sörmland.

På operativ nivå finns det ett samverkansteam för SIKTA, där deltagare för Arbetsmarknad kan aktualiseras för projektet från någon av de huvudmän som deltar. I samverkansteamet sitter koordinatörer, coacher samt representanter från de andra deltagande organisationerna utöver Arbetsförmedlingen. Samverkansteamet möts varannan vecka för dialog om nuvarande deltagare och aktualisering av nya deltagare. Även personer från SIKTA Unga hanteras här, men deras deltagande baseras på individuella intresseanmälningar. Deltagarna i SIKTA Unga tillfrågas av koordinatörer huruvida deltagare är intresserade av att ta del av insatserna.

Inom ramen för själva projektet finns en samordnare och tre coacher. Samordnaren är en länk mellan styrgruppen och den operativa nivån. Som namnet antyder är samordnaren en person som stödjer de andra funktionerna och ser till att dialogen dem emellan fungerar. Vidare ska funktionen även sköta kommunikation utåt. Coacherna arbetar med de deltagare som är med i SIKTA Arbetsmarknad. Deras uppgift är att följa deltagares process samt ge dem stöd med de metoder som används inom ramen för projektet. Det innebär att coacherna ger deltagare stöd och samverkar med handläggare och behandlare kring deltagarens situation. Vidare sköter de även dialogen med arbetsträningsplatserna och ansvarar för utslussningen av deltagare från projektet. Koordinatorernas uppdrag påminner i stor utsträckning om det coacherna gör, men inriktat mot de unga där exempelvis utbildning och praktikplats kan vara aktuellt.

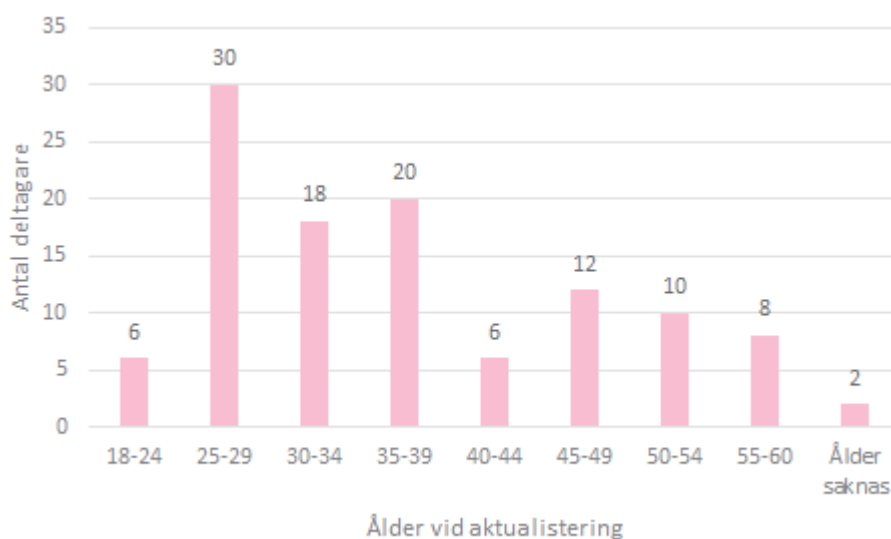
SIKTA:S DELTAGARE

I detta avsnitt görs en kortfattad beskrivning av deltagarna inom SIKTA Arbetsmarknad och SIKTA Unga, baserat på dataunderlag som levererades till Sweco av SIKTA i maj

2021. Av underlaget framgår att SIKTA Arbetsmarknad bestod vid det tillfället av totalt 112 pågående deltagare som aktualiserats för projektet någon gång mellan juni 2019 och april 2021. Könsfördelningen är relativt jämn med 55 procent män och 43 procent kvinnor. 2 procent har angivit att de identifierar sig som annat än man/kvinna. Merparten (64 procent) deltar inom Katrineholms kommun. Lite drygt en femtedel verkar inom Flens kommun och resterande 14 procent inom Vingåkers kommun.

Medelåldern bland deltagarna var 36,5 år vid deltagandets start. Kvinnor tenderar dock i snitt påbörja sitt deltagande lite senare (37,9 år) jämfört med män (34,9 år). I Figur 1 nedan visas åldersfördelningen för hela deltagargruppen och det framgår att den övervägande majoriteten påbörjar sitt deltagande i åldern 25-39 år.

Figur 1. Ålder vid aktualisering i SIKTA. Källa: SIKTA

Drygt hälften av deltagarna i SIKTA Arbetsmarknad hade Socialtjänsten som huvudman. Detta innebär att försörjningsstöd utgjorde den vanligaste förekommande försörjningen bland deltagarna. Försäkringskassan var huvudman för drygt en tredjedel och för dessa deltagare var den huvudsakliga försörjningen sjukpenning, med undantag för några få som hade sjukersättning. För resterande deltagare var psykiatrin huvudman vid påbörjat deltagande. Dessa deltagare hade varierande försörjning – allt från försörjningsstöd till aktivitets- eller sjukersättning alternativt sjukpenning.

Projektet SIKTA Unga inkluderar individer i åldersgruppen 16-29 år. Av samtliga 55 deltagare är det 41 deltagare som avslutat sitt deltagande, medan resterande 14 hade ett pågående deltagande i maj 2021. En tredjedel av deltagarna är kvinnor och två tredjedelar är män. Både medel- och medianålder är 22 år. Den övervägande majoriteten, 80 procent, deltar inom Katrineholms kommun. I Vingåkers och Flens kommuner deltar 16 respektive 4 procent av deltagarna. Socialtjänsten var huvudman för drygt tre fjärdedelar av deltagarna i SIKTA Unga. Resterande deltagare aktualiserades via psykiatrin eller habiliteringen.

RESULTAT & MÅLUPPFYLLELSE

I detta kapitel presenteras utvärderingens materialinsamling och sammanfattande bedömning med avseende på SIKTA:s resultat och måluppfyllelse.

INTRESSENTERNAS BILD

Sweco har intervjuat 15 personer som är med i SIKTA:s styrgrupp och samverkansteam. Tanken med intervjuerna har varit att genomlysna hur företrädarna för de olika offentliga organisationerna ser på projektet, metoderna och samverkan. Genom att kartera hur samarbetet fungerar på båda nivåerna kan en övergripande strategisk bild kombineras med en av den praktiska verksamheten. Det ger en fördjupning i hur väl projektet fungerar på båda dessa nivåer.

Intervjumaterialet visar att man både i samverkansteam och styrgrupp är positiva till SIKTA. Återkommande i intervjuerna är att man ser fördelar med den närhet till andra myndigheter som projektet erbjuder. Flera intervjupersoner ur samverkansteamet understryker att det ger en styrka till funktionerna i kommunerna, som annars arbetar i viss avskildhet med sina respektive frågor. Detsamma gäller även terapeuter inom psykiatri från region Sörmland:

"Toppen, väldigt korta vägar. Flera gånger där det lyfts saker, där personer kan skickas vidare mellan deltagande organisationerna som står närmare individerna. Löser mycket för patienter som skulle få svårigheter annars. Skulle vilja att det var mot alla patienter, det är endast för deltagarna det blir korta vägar." (Respondent Samverkansteam SIKTA)

Den samverkan som projektet innebär både genom dialog i styrgrupp och samverkansteam skapar en närhet mellan olika funktioner. Det mervärde som uppstår gör så främst inom samverkansteamet, i och med att praktiska frågor kopplade till deltagarna kan lösas fortare än vad som annars varit fallet.

För flera av intervjupersonerna i styrgruppen blir SIKTA istället ytterligare en kontaktväg till personer i andra organisationer som de redan är i kontakt med. Samtidigt innebär detta specifika forum en fördel även för styrgruppen, eftersom de fångar upp en dialog om personer – deltagargruppen – som annars kan tendera att vara marginaliserad i dialogen. Detta är en viktig aspekt enligt respondenterna, då samverkan är specifikt kopplad till målgruppen. Risken att dialogen inte skulle fortleva mellan de olika instanserna återkommer en respondent i styrgruppen till:

"Samverkan skulle nog dö av utan projektet. På styrgruppsnivå kan leva vidare på grund av andra styrgrupper. Men överlag ebba ut. Alla vill ha det permanent, istället för att göra projektsökningar under olika namn." (Respondent Styrgrupp SIKTA)

Dialogen som SIKTA möjliggör är något som värdesätts av intervjupersonerna, och materialet visar även att projektet uppfattas täcka en lucka mellan välfärdsystemens olika stödformer. Respondenterna i samverkansteamet menar att de nu når personer som riskerar att fastna i utanförskap. Flera av intervjupersonerna menar att det kan vara förståeligt att projektets kvantitativa resultat är måttfulla, men menar att nyttan för de enskilda deltagarna är stor.

Ett återkommande svar är att värdet av samverkan i projektet gör att en dialog kring varje deltagare kan kompletteras från olika håll och ge en helhetsbild av de behov som respektive deltagare har. SIKTA blir enligt respondenterna något som stärker deltagarna på ett socialt plan. Dessutom får deltagarna i samverkansteamet en insyn i vad de andra organisationerna gör, vad de kan bidra med och hur deras olika funktioner kan

komplettera varandra för att hjälpa deltagarna. Men den största poängen för personerna i samverkansteamet är att de kan bidra till den enskilda deltagaren. Det mervärdet beskrivs av en i samverkansteamet på följande vis:

"SIKTA bidrar med någon som lyssnar kravlöst, vågar mer. SIKTA Unga och Vinka IN, då fanns det allt från fem yngre personer eller en ungdom. För utomstående kan det ses som konstigt, men vad det sen gör i form av stärkan de insats för personer. Kan lirka in saker för att ge stöd och hitta lösningar." (Respondent Samverkansteam SIKTA)

Att ge detta stöd till enskilda personer synes även stärka de personer som arbetar med dessa frågor, då de uppfattar sig få ett kompletterande verktyg för att hjälpa deltagarna vidare mot någon form av sysselsättning. Samtidigt framkommer en risk med SIKTA:s upplevt välfungerande samverkan. I flera av intervjuerna beskrivs hur samverkan mellan de olika deltagande myndigheterna ofta är begränsad i övrigt, vilket gör att vissa deltagare nomineras till SIKTA (Arbetsmarknad) trots att deltagarna skulle kunna ta steg utan att delta i projektet. Det visar på den lyckade samverkansytta som SIKTA blivit, även för dialog om deltagare som inte nödvändigtvis är i störst behov av projektet.

Det synliggör också en utmaning SIKTA har att möta. Samverkan mellan kommunerna och psykiatrin uppfattas som stark inom projektet. Upplevelsen bland respondenterna i såväl samverkansteamet som styrgruppen är däremot att de statliga myndigheternas deltagande önskas öka. Den geografiska distansen i regionen beskrivs som märkbar i denna dialog, då Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen inte nödvändigtvis har kunskaper om de lokala förutsättningarna i Vingåker, Flen och Katrineholm. De förändringar som sker inom myndigheterna påverkar de andra verksamheterna mycket, utan att de i sin tur kan påverka dessa förändringar.

Med detta sagt är styrgrupp och samverkansteam eniga i att SIKTA gör en skillnad i positiv riktning. Erfarenheterna av projektets metoder är uteslutande positiva. Intervjupersonerna menar att metoden gör skillnad för personerna som deltar och skapar möjlighet att stödja deltagarna och uppmuntra dem. Intervjumaterialet bekräftar en bild som framkommer i Swecos enkätstudie och i den kvantitativa resultat-sammanställningen, nämligen att det i dagsläget är svårt att redovisa ett tydligt positivt utfall. Intervjupersonerna uppfattar att resultaten är svåra att utvärdera, eftersom målet med projektet inte är att deltagarna ska nå sysselsättning utan ges förutsättningar att få en sysselsättning i framtiden. Den positiva inställningen till SIKTA ska inte förringas, men synes inte bygga på strukturerade uppföljningsformer som belägger goda utfall på längre sikt. Det går dock att fastställa att projektet med tydlighet tillför ett stort värde för de olika funktionerna i såväl samverkansteam som styrgrupp.

FALLSTUDIER

Sweco har intervjuat fem personer som deltagit i de projekt som föregick SIKTA; fyra från TUNA och en från Vinka IN. Deltagarna var med i projektet under 2017–2019. Intervjuerna genomfördes med personer som rekommenderades av SIKTA. Syftet med fallstudierna har varit att samla in djupgående beskrivningar av projektet ur ett deltagarperspektiv. Dessutom har det gett möjlighet att belysa vad som hänt sedan personerna deltog i projektet, en tid efter avslutat deltagande.

Samtliga fem personer som Sweco intervjuade har idag ett arbete. En person kombinerar sitt arbete med studier. Fyra av personerna är kvar på den arbetsplats, eller i samma sektor, som de inledde sin arbetsträning på, men har idag övergått till andra tjänsteformer i olika omfattning utifrån arbetsförmåga. Genom projektet har de nått ett arbete de trivs med. Samtliga personer betonar hur nöjda de varit med det som projektet bidragit till i termer av jobbmatchning, och menar att deras personliga relation till coacher eller koordinatörer har varit avgörande på ett positivt sätt för livet de lever idag.

”TUNA var hjälpen som behövdes för att komma ut och hitta rätt. Att bara gå och jobba utan någon förståelse för saker och ting hade inte funkat. Förståelse gjorde skillnad. När någon kan hålla en tillbaka och hjälpt en att styra upp. TUNA gav hjälp med acceptansen av en själv, och ens egen förmåga. Lära sig att förstå detta och acceptera det. När man gjort på ett sätt i 30–40 år så är det inte lätt att byta livsstil, där var coachningen så oerhört hjälpsam. Det är saker som måste nötas.” (Tidigare deltagare i TUNA)

Samtliga fem intervjupersoner beskriver att de inledningsvis kände en stor osäkerhet kring sitt deltagande i projektet. Ingen av dem visste vad de skulle förvänta sig. Informationen från myndigheter de varit i kontakt med upplevde de som otydlig med avseende på vad SIKTA:s föregångare egentligen innebar i form av insatser och mål. Kontakterna med projektet blev emellertid med tiden mycket positiva. Deltagarna upplever sig också ha blivit utmanade i sina vanor och rutiner, vilket inledningsvis innebar en omställning men som de i efterhand ser positivt på. Utmaningarna uppstod på flera plan, dels genom att delta i de gemensamma sammankomster som anordnats för deltagare kring mindfulness, dels genom att individuellt sätta egna mål framåt. En av de intervjuade beskrev det på följande vis:

”TUNA var irriterande där och då, varför bromsar ni mig så här mycket? Jo det ser jag nu, de bromsade för att hjälpa och stötta upp. Resan i TUNA började med att jag var borta från arbetslivet i 2,5 år, aldrig tillsvidareanställd och efter halvåret i TUNA var det fast anställning – där det började med att blottlägga svagheter först. Hade inte kunnat göra det utan projektets hjälp.” (Tidigare deltagare i TUNA)

”Var jobbigt att arbetsträna. Utsätta för det jag tyckte var jobbigt. Att komma in i en arbetsgrupp och våga ta för sig. Sett till hur det varit tidigare har jag hoppat på saker, men inte orkat hänga kvar. Skillnaden med TUNA var att det stöttade i denna process, de fick mig ut härda ut. Att öva på att vara kvar även om det är tråkigt.” (Tidigare deltagare i TUNA)

Detsamma gäller även för personen som tidigare deltagit i Vinka IN. Det har funnits utmaningar med att få en regelbunden sysselsättning sedan hen avslutade sitt deltagande i projektet efter ett år. Med hjälp av projektet har personen dock fått hjälp med en utbildning som gör att hen ser möjligheter att få anställning i framtiden. Genom samtalen i Vinka IN fick personen en social vardag och rutiner som bidragit till att ett mönster av social isolering har brutits och att personen själv anser sig må mycket bättre.

”De hade som ett öppet hus, men varje dag hade de öppet för folk för att få träffa. Fika och prata med de som hade hand om projektet och de som deltog i projektet. En trevlig sak att få snack utanför projektet. Under en dålig dag kunde det bara vara att gå dit för socialt umgänge.” (Tidigare deltagare i Vinka IN)

På samma sätt uttrycker de andra deltagarna att tillit och närhet är det som kännetecknar deras relation till de coacher och koordinatörer de träffat i projektet. De metoder som använts beskriver intervjupersonerna som mycket givande, då de kunnat anpassas utifrån respektive persons förutsättningar och behov. En av deltagarna återger exempelvis exakt hur hen fortsatt att bearbeta återkommande ångestproblematik genom de metoder som lärs ut inom ramen för projektet. En annan deltagare beskriver hur hen kunnat använda lärdomarna från TUNA till att vända sina tankemönster och därigenom stärka sig själv. Känslan av tillit återkommer även i de svar som samlats in i enkäten, vilket presenterats i kommande avsnitt.

”Använde mig av ACT senast i vintras som metod för att bygga upp mig själv återigen. Jag ser stor nytta i det. Jag får nu backa tillbaka till de metoderna på egen hand. Under Corona har de metoderna varit viktiga för påminnelse om att bygga självkänsla. Fick lära mig dem så grundligt, de var användbart även i fortsättningen.” (Tidigare deltagare i TUNA)

Ingen av deltagarna kan se något som varit dåligt med projektet, utan menar att den hjälp som gavs var precis det de behövde. Skillnaden som deltagarna upplevt mellan SIKTA:s föregångare och tidigare erfarenheter av myndighetskontakter, är att de här kände de sig sedda på ett socialt plan. Därmed har man också upplevt ett stöd i att hantera ångest, social fobi eller liknande hindrande problematik. Inom ramen för SIKTA:s föregångare fick deltagarna det stöd de säger sig ha önskat, utifrån sina förutsättningar. Engagemanget från den personal man mött har man upplevt som genuin, vilket deltagarna anger som anledningen till sin progression.

DELTAGARENKÄT

Här redogörs för resultaten av Swecos deltagarenkät, som har gått ut till befintliga och tidigare deltagare i SIKTA. Sammanfattningsvis visar enkäten följande:

- De svarande härrör framförallt från SIKTA Arbetsmarknad – enkätsvaren ger ingen information om SIKTA Unga.
- Enkätresponenternas har en positiv bild av SIKTA i termer av ökad motivation, behovsanpassning, stöd i myndighetskontakter, tillit, mående, målformulering, samt strategier för att nå egen försörjning.
- Respondenternas omdömen om SIKTA är påfallande positiva, medan negativa omdömen framförallt handlar om att man hade velat få vara med längre i SIKTA.
- Få tidigare deltagare har idag egen försörjning – försörjningsstöd och sjukpenning dominerar enkätsvaren. Trots det uppfattar de svarande att SIKTA givit strategier för att närma sig egen försörjning.

75 procent av de svarande anger att de deltar eller deltagit i SIKTA Arbetsmarknad, medan endast 12 procent anger att deras deltagande gäller SIKTA Unga. (Övriga vet inte vilken del av SIKTA de deltagit i.) De resultat som presenteras här ska således framförallt ses som en bild av SIKTA Arbetsmarknad. Underlaget ger ingen möjlighet att dra slutsatser för SIKTA Unga.

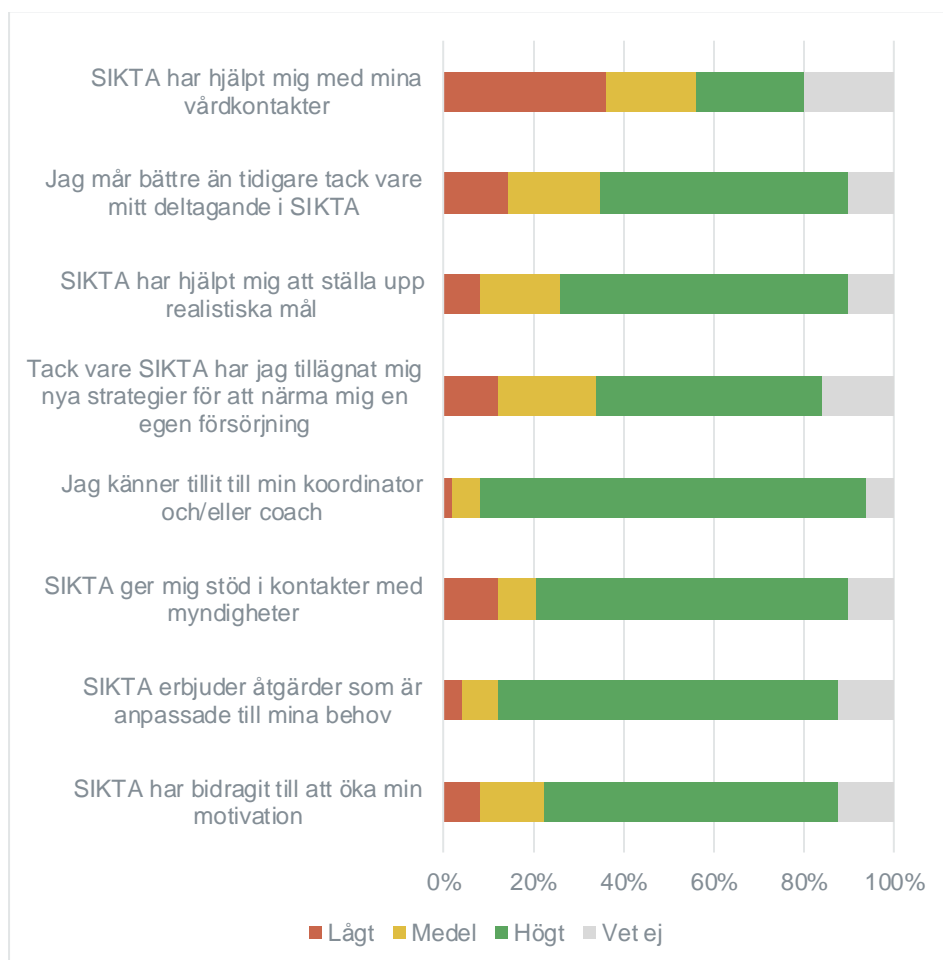
Den del av enkäten som mätt deltagarnas upplevelse i termer av tillit, motivation och progression, ger en bild av ett välfungerande projekt som är uppskattat av de individuella deltagarna (Figur 2). Respondenterna har även haft möjlighet att lämna fritextsvar rörande positiva respektive negativa aspekter av SIKTA. Ofta besvaras enkäter och framförallt fritextfrågor mest nitiskt av de individer som är mest positivt respektive mest negativt inställda till ett givet fenomen. Slående i SIKTA-enkäten är att de positiva fritextsvaren är många och uttrycksfulla, medan negativa utlåtanden är förhållandevis få och i stor utsträckning handlar om att man hade velat ha mer tid i SIKTA (Tabell 1).⁴

Deltagarenkäten har riktats både till befintliga och tidigare deltagare. Tidigare deltagare har även fått besvara så kallade utfallsfrågor, vilka främst rör nuvarande försörjning. Utfallsfrågorna har ställts för att ge en tydligare bild av SIKTA:s resultat. (De avsåg även utgöra ett komplement till SIKTA:s egna deltagardata i den samhällsekonomiska nyttokalkylen, vilket dock hindrades av den låga svarsfrekvensen.) Knappt 60 procent av de svarande deltar pågående i SIKTA, medan 40 procent svarar att de avslutat sitt deltagande.

Den låga svarsfrekvensen gör det svårt att dra starka slutsatser kopplat till utfallsmått som försörjning, men av de 21 enkätresponenter som besvarat frågan svarar endast fyra personer (19 procent) att deras huvudsakliga försörjning idag är egen försörjning. De vanligaste typerna av offentlig försörjning är försörjningsstöd och sjukpenning. Endast en respondent anger sin huvudsakliga försörjning vara studiemedel. Bilden av SIKTA:s resultat i denna del är således inte att deltagarna i allmänhet går vidare till egen försörjning eller studier.

⁴ Detta kan tolkas som en artefakt av en urvalsproblematik, om endast de positivt inställda deltagarna tagit sig tid att besvara enkäten. Vanligare är dock att även kraftigt negativ inställning är en drivkraft att besvara en enkät, och bortfallet kan då snarare antas bestå av neutralt inställda personer.

Figur 2. Enkätrespondenternas skattning av SIKTA. De svarande har fått ta ställning till åtta olika påståenden, på en femgradig skala där 1 är "Stämmer inte alls" och 5 är "Stämmer helt." I denna redovisning har vi av pedagogiska skäl grupperat värdena 1-2 som "lågt" och 4-5 som "høgt." (n=50)

Som nämnts och som synes i Figur 2 ovan ger de svarande övervägande positiva bedömningar av SIKTA. (Inget av de bedömda påståendena skiljer sig nämnvärt åt mellan tidigare och pågående deltagare, i genomsnitt.) Väldigt tydligt är att respondenterna känner tillit till koordinator och coach, och att man uppfattar insatser och aktiviteter som behovsanpassade. Likaledes upplever en hög andel att SIKTA har bidragit till en ökad motivation; ett stöd i myndighetskontakter; samt ett stöd i att ställa upp realistiska mål.

Lägst bedömning har påståendet fått huruvida SIKTA hjälpt med vårdkontakter. Sweco bedömer att denna frågeställning inte är relevant för alla svarande, varför många kan ha givit en låg bedömning. Utbytet på organisationsnivå sker därutöver i samverkansteamet, vilket är osynligt på individnivå men kan leda till att psykiatrin tar kontakt med deltagaren. Swecos intervjumaterial visar att kontakten med regionen och mer specifikt psykiatrin uppfattas som välfungerande och uppskattad av intressenterna.

En reflektion bör också göras angående upplevelsen av att SIKTA ger strategier för ett närmande till egen försörjning. Många svarande uppfattar detta, men samtidigt är bilden från tidigare deltagare att mycket få har annan försörjning än sjukpenning eller försörjningsstöd. Här kan enkätrespondenternas upplevelse, som den framstår i Figur 2, problematiseras. Det är som nämnts endast en enkätsvarande som anger studiemedel

som egen försörjning, vilket är en indikation på att SIKTA inte typiskt sett leder vidare till studier. (Enkätsvaren ligger i linje med den kvantitativa resultatuppföljningen, där vi ser att enstaka individer gått vidare till studier i de båda delarna av SIKTA.)

Den kvantitativa resultatsammanställningen av hela deltagargruppen, utifrån den uppföljning som SIKTA gjort och registrerat (och som Sweco redogör för i nästkommande avsnitt i detta kapitel), visar att de flesta deltagare efter projektavslut återgår till "tidigare nivå" eller går till Arbetsförmedlingen. Det gör det svårt att avgöra ifall de faktiskt närmats sig egen försörjning, men det är viktigt att notera att denna uppföljning skett direkt i samband med avslutandet. SIKTA:s ambition är inte heller att slussa deltagarna direkt in på arbetsmarknaden, utan att göra deltagarna klara för ordinarie insatser från kommun eller AF. En mer intressant bild hade möjliggjorts av en långtidsuppföljning för att fånga upp vad som händer med deltagarna på längre sikt. I den mån Swecos enkät är en sådan uppföljning – vilket alltså är i begränsad mån i och med den låga svarsfrekvensen – så ser det inte ut som att deltagarna ofta hamnar i annan försörjning än sjukpenning eller försörjningsstöd.

Enkätrespondenternas fritextsvar är som nämnts övervägande positiva till SIKTA. Tabell 1 redogör för ett urval av representativa svar. De svarande upplever SIKTA som lyhört och anpassat, och flera lyfter att personal och coacher är engagerad och ger ett bra bemötande. Många svar implicerar att SIKTA därmed skiljer sig från andra insatser, någotsom görs uttryckligt i det följande citatet:

"Utan [min coach] hade jag inte varit där jag är idag. Att se mig som individ och möta mig där jag är, [det] är ingen garanti som utmattad och deprimerad. Men [min coach] mötte mig precis där jag var. Och hjälpte mig att förstå min väg framåt. Tacksam är bara förnamnet. Den kunskapen SIKTA besitter har jag inte mött nån annanstans. Vård, Myndigheter, HR i det arbetet jag hade... alla faller där. [Min coach] har glänst på varenda möte jag haft henne med på!"

De negativa kommentarerna är i de flesta fall underförstått positiva till SIKTA, då man framförallt lyfter att man hade velat ha mer tid i projektet. En respondent lyfter även önskemål på "fler funktioner online när det gäller planering och kontakt", och enskilda svarande är missnöjda med SIKTA:s dialog med kommun respektive arbetsgivare, men dessa kommentarer är undantag. Ett par respondenter lyfter att Covi-19-pandemin har begränsat deras deltagande och att de därför har svårt att bedöma SIKTA.

Tabell 1. Representativt urval av deltagarnas fritextsvar rörande positiva respektive negativa aspekter av SIKTA.

Vad tycker du är bra med SIKTA?	Vilka brister upplever du i SIKTA?
Ingjuter ett väldigt lugn, har fått mycket stor hjälp att inte springa in i väggen, denna hjälp skulle fler som blivit utbrända/utmattade få, helt suverän strategi.	Har inte upplevt någon brist, helt suveränt program
SIKTA gör mig friskare	Inga som jag märkt av..
Personligt anpassade planeringar och lösningar beroende på individuella behov & svårigheter samt viss trygghet genom redan etablerad kontakt med företag och arbetsplatser.	Inga ännu vad jag har märkt.
Att man hade en bra kontakt med en coach som hjälpte mig att sträva efter ett bättre mående och ett annorlunda sätt att tänka. Och att man	Har inte tänkt på brister hos SIKTA alls. Jag ser de som en möjlighet till ett jobb som kan vara anpassad. Personen jag träffar är trevlig
	Även fast det ska vara flexibelt och mer avslappnade så har man bara 1 år på sig.

fick jobba sig fram i en lagom takt som passade mig [...] Önskade man hade längre tid på Sikta.	[...] Jag upplever Ingen brister än så länge
Allt!! Kanon, har fått in foten i arbetslivet med chans till anställning!!	Tidsbegränsningen! Det blir stressigt och 1 år går fort!
För mig så var SIKTA perfekt då man kunde anpassa arbetsträningen utefter sitt mående. De hjälpte och stöttade mig på ett väldigt bra sätt som gjorde att jag kände mig trygg och bekväm.	Jag kommer inte på någonting som jag tyckte var dåligt eller mindre bra.
	Inga brister hittills.
Det bästa har varit min coach, som fick mig att tro på mig själv. Att se möjligheter och att vara realistisk.	Kändes som man inte hade mycket tid, kändes som man började så var man sen klar.

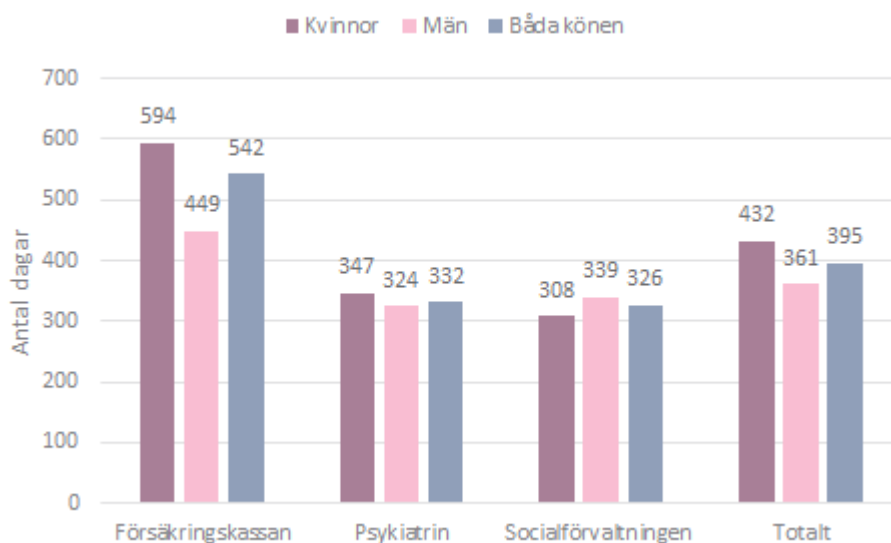
KVANTITATIV RESULTATUPPFÖLJNING

I detta avsnitt presenteras sammanställd statistik utifrån de uppgifter som SIKTA har samlat in kring sina deltagare. Baserat på information om deltagandes längd, och utfall efter projektets slut, görs en kortare sammanställning av vad projektet har resulterat i för ur ett deltagarperspektiv. Eftersom datamaterialet är tämligen begränsat har Sweco kategoriserat om materialet av sekretessmässiga skäl.

Inom SIKTA Arbetsmarknad var det totalt 44 individer som i maj 2021 hade avslutat sitt projektdeltagande. Deltagandet hade för dessa individer avslutats någon gång mellan januari 2020 och april 2021. Precis som för de pågående deltagarna var könsfördelningen jämn, med 48 procent kvinnor och 52 procent män. Medelåldern för de avslutade deltagarna var 37,6 år vid projektets start, med endast marginella skillnader mellan könen.

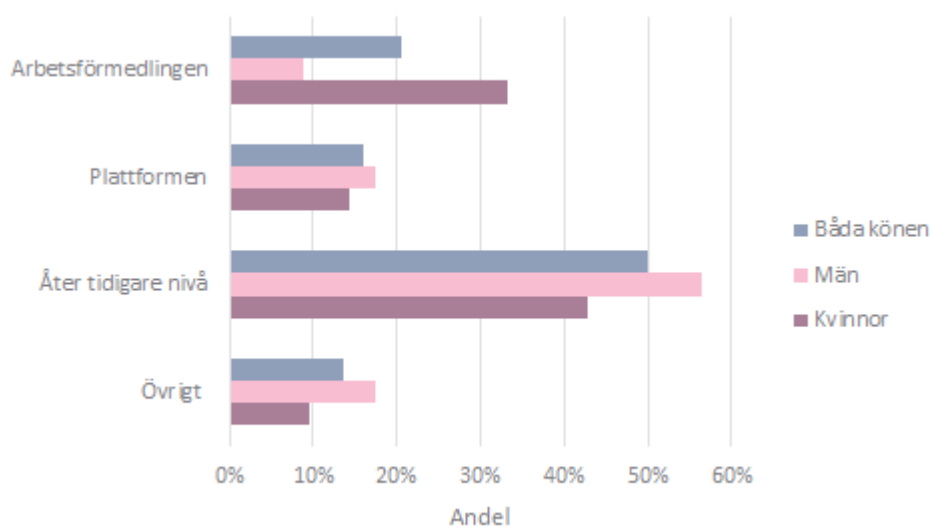
I Figur 3 nedan visas det genomsnittligt antal dagar för deltagande uppdelat på kön och huvudman vid aktualisering. Kvinnor hade i snitt ett längre pågående deltagande än männen. Den genomsnittliga längden för deltagande var drygt ett år och två månader för kvinnor, och knappt ett år för män. De med Försäkringskassan som huvudman vid aktualisering hade i snitt ett längre deltagande med mer än ett och ett halvt år för kvinnor och nästan ett år och tre månader för män. De deltagare med psykiatrin eller socialförvaltningen som huvudman hade i snitt en deltagandelängd på knappt ett år.

Figur 3. Genomsnittligt antal dagar för deltagande i SIKTA Arbetsmarknad uppdelat på kön och huvudman vid aktualisering. Källa: SIKTA

Av den uppföljning som SIKTA har gjort av deltagarnas utfall vid projektets avslut framgår att majoriteten av deltagarna återgick till tidigare nivå, det vill säga till samma huvudman som de hade vid projektets start. De deltagare som aktualiserades via Socialtjänsten utgjorde en majoritet av denna grupp. Knappt en sjättedel gick vidare till Plattformen, som är ett forum för bedömningsdialog mellan kommunen, AF och SIKTA för de med försörjningsstöd, där nästa steg efter projektets slut diskuteras. En tredjedel av kvinnorna och en tiondel av männen gick vidare till olika insatser inom Arbetsförmedlingen efter deltagande i SIKTA. Inom kategorin "övrigt" ingår bland annat individer som flyttat eller av andra orsaker uteblivit.

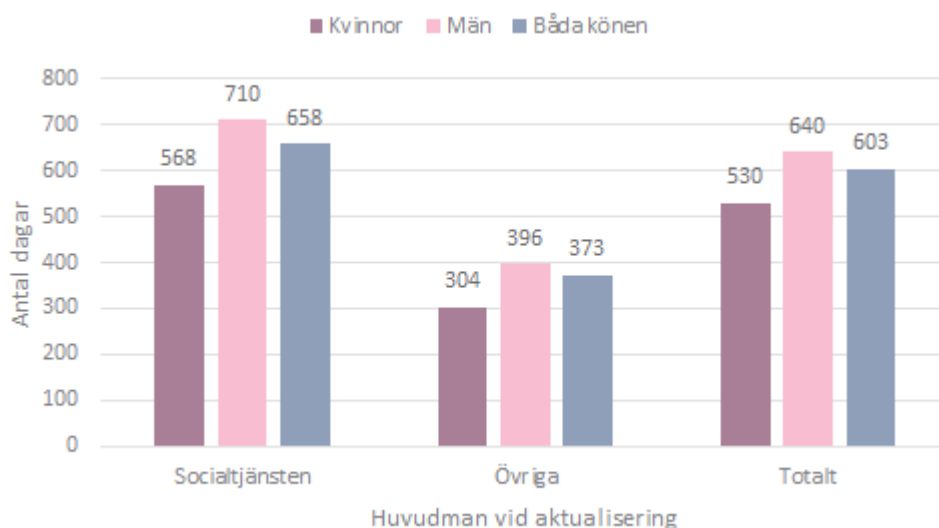
Figur 4. Sysselsättning efter deltagande i SIKTA Arbetsmarknad, uppdelat på kön. Källa: SIKTA

SIKTA UNGA

För deltagarna som avslutat projektet SIKTA Unga var den genomsnittliga deltagarlängden uppgick till cirka ett år och åtta månader för båda könen. Männen deltagande pågick i snitt drygt tre månader längre jämfört med kvinnornas deltagande. De deltagare med Socialtjänsten som huvudman vid aktualisering hade i snitt ett längre deltagande i SIKTA Unga jämfört med de från övriga huvudmän (habilitering och Arbetsförmedlingen). Det är dock viktigt att påpeka att uppgifterna för övriga huvudmän baseras på få individer, varför deltagandelängden inte är helt jämförbar.

Figur 5. Genomsnittligt antal dagar för deltagande i SIKTA Unga uppdelat på kön och huvudman vid aktualisering. Källa: SIKTA

I Figur 6 nedan presenteras utfallet för de 41 deltagarna inom SIKTA Unga som i maj 2021 hade avslutat sitt projektdeltagande. Utfallet för deltagarna inom SIKTA Unga är betydligt mer diversifierat jämfört med SIKTA Arbetsmarknad då deltagarna gick vidare till totalt 19 olika aktiviteter efter projektets slut. Eftersom deltagarantalet är relativt litet inom SIKTA Unga har en gruppering gjorts av de olika aktiviteterna av sekretesskäl. Av resultatet framgår att nästan en femtedel, 17 procent, av deltagarna gick vidare till arbete eller studier. Det saknas dock information om huruvida det rör sig om arbete/studier med eller utan stöd, vilket är relevant information i ett utvärderingsskede.⁵

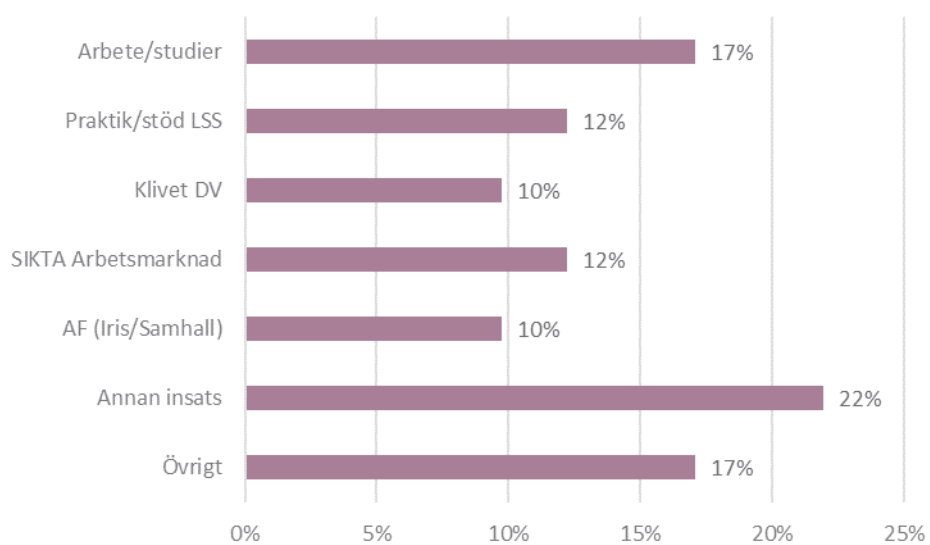
Majoriteten gick vidare till insatser såsom SIKTA Arbetsmarknad, praktik/stöd inom ramen för LSS⁶, Klivet⁷ eller till Arbetsförmedlingen, antingen inom ramen för Samhall eller Iris som är en utredningsenhet för bedömning av funktionsnivå och arbetsförmåga. 22 procent av deltagarna gick vidare till andra insatser, som i det här fallet inkluderar daglig verksamhet, planering inom socialtjänsten, vård eller folkhögskola. Inom kategorin övrigt, som står för 17 procent av deltagarna, ingår de som flyttat eller uteblivit av andra orsaker.

⁵ Dessvärre kompletterar inte enkätunderlaget statistiken härvidlag, eftersom antalet SIKTA Unga-deltagare i gruppen enkätsvarande är så lågt. Översiktligt är bilden från enkäten som nämnts att endast ett fåtal individer som avslutat SIKTA har egen försörjning eller studiemedel.

⁶ Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

⁷ En lokal insats inom Katrineholms kommun där deltagarna får delta i olika aktiviteter för personlig utveckling

Figur 6. Sysselsättning efter deltagande i SIKTA Unga. För "arbete/studier" saknas information om huruvida det rör sig om arbete/studier med eller utan stöd. Källa: SIKTA

ANALYS OCH DISKUSSION

Detta kapitel syftar till att fördjupa analys och diskussion av det ovan presenterade empiriska materialet, för att vidare underbygga de bedömningar som görs i det nästkommande slutsatskapitlet. Först diskuteras resultat och måluppfyllelse utifrån en bedömning av förändringsteorin och den tidigare presenterade empirin. Därefter dryftas den organisatoriska nivån, SIKTA:s framgångsfaktorer, samt (den begränsade möjligheten att bedöma) samhällsekonomisk nytta.

RESULTAT OCH MÅLUPPFYLLELSE

Begränsningar i förändringsteori och deltagaruppföljning

Sweco bedömer att SIKTA:s projektmål logiskt kopplar till det övergripande syftet. Graden av konkretion är också hög i det att projektet riktas till två tydliga målgrupper, utifrån intressenternas behovsbeskrivningar. Det blir i så måtto synligt hur SIKTA förväntas stödja målgrupperna till en bättre framtida position relativt arbetsmarknaden. Syftet är att deltagarna ska må bättre och komma närmare sysselsättning, vilket ska ske genom samverkan mellan deltagande offentliga organisationer samt att deltagarna får ta del av SIKTA:s metoder och arbetssätt. Vår bedömning är att det härvidlag finns en tydlig samsyn kring SIKTA:s övergripande inriktning och syfte.

Däremot bidrar varken mål eller delmål till att konkretisera projektets operativa arbete. Sweco uppfattar att förändringsteorin – den processbeskrivning som ska formalisera hur projektet genom sina aktiviteter och insatser bidrar till olika former av utfall och effekter – till viss del bristfälligt beskriven. Detta är inte nödvändigtvis ett problem för projektet i det löpande arbetet, men kan göra det svårt att avgöra vilka insatser som bör ske och vad de kan förväntas leda till. Målformuleringarna kan behöva kompletteras och specificeras för att stärka projektet, både för intern förståelse och för extern kommunikation om det arbete projektet genomför. (Mer om detta i rekommendationskapitlet.)

Som framgår i den kvantitativa resultatsammanställningen utifrån den deltagardata som SIKTA kunnat tillhandahålla, ser vi begränsningar i uppföljningen på deltagarnivå. Swecos bedömning är att dessa begränsningar hänger ihop med otydligheterna i förändringsteorin – det är ospecificerat vad man förväntar sig för resultat på längre sikt för deltagarnas räkning. Sweco ser ett behov av att utveckla resultatmål som gäller deltagarnas faktiska progression, och att uppföljning sker över tid så att det blir möjligt att överblicka utfallet för SIKTA:s deltagare. Detta såväl i termer av konkreta resultat som manifesterar sig senare än det att man avslutas som projektdeltagare, vilket framförallt torde vara relevant för SIKTA Arbetsmarknad – men också i termer av progression i form av deltagande i andra, ordinarie insatser, vilket inte minst är relevant för SIKTA Unga.

På grund av begränsningarna i förändringsteori och uppföljning uppfattar vi även en kringaskuren möjlighet att konklusivt bedöma resultat och måluppfyllelse i den del som rör deltagarna (till skillnad från samverkan och organisation). Det är helt enkelt inte möjligt att utifrån deltagardata bilda sig en objektiv bild av hur det går för deltagarna, framförallt inte på längre sikt. Istället redovisar vi nedan kvalitativa bedömningar utifrån utvärderingens underlag: Enkät, intervjuer och fallstudier. (Där vi tyvärr dock har kunnat inhämta ett mindre omfattande underlag med avseende på SIKTA Unga, vars deltagare som nämnts endast undantagsvis har besvarat enkätstudien.)

I nuläget bedömer vi att SIKTA inte tillfullo har mål som är anpassade till vad verksamheten kan förväntas åstadkomma, eller uppföljning av den typ av resultat och effekter som kan tänkas uppstå. Uppföljning av deltagare sker vid avaktualisering, men projektets syfte är att stödja deltagarna att gå vidare till andra insatser, och utfallet av dessa mäts inte i förhållande till SIKTA. Den individnytta som syns i empirin visar att SIKTA kan vara avgörande för den enskilda deltagaren, men vi kan inte skatta omfattningen av dessa nyttor eller belägga att de annat än i undantagsfallet leder till en meningsfull progression eller ett insteg på den konkurrensutsatta arbetsmarknaden.

De kvantitativa resultaten är otydliga

Av den kvantitativa uppföljningen baserat på deltagardata som tillhandahållits av SIKTA är det svårt att dra starka slutsatser kring projektets nyttor. Här aktualiseras istället frågor kring vad som bör betraktas som ett positivt utfall av projektdeltagandet kopplat till projektmålen. Det är särskilt aktuellt för deltagargruppen inom SIKTA Unga, vars deltagarutfall inkluderar en lång rad olika verksamheter och insatser.

För deltagarna inom SIKTA Arbetsmarknad som gick vidare till arbete eller studier saknas information ifall det rör sig om arbete/studier med eller utan stöd, vilket är relevant information i ett utvärderingsskede. Enkätunderlaget kan inte fylla denna lucka eftersom få Unga-deltagare svarat, men övergripande ser vi att förhållandevis få tidigare SIKTA-deltagare gått vidare till studier eller i enkäten svarat att man idag har egen försörjning.

Eftersom deltagarna, framförallt i SIKTA Unga, huvudsakligen befinner sig långt från arbetsmarknaden bör fokus dock inte ligga enbart på att studera hur många som går vidare till arbete eller studier. Detta då ett sådant utfall inte alltid är rimligt att förvänta sig av deltagarna. Av större intresse är att utvärdera hur många som har gjort stegförflyttningar närmare arbetsmarknaden. I denna kontext krävs att projektägaren tydligt konkretiserar vad en stegförflyttning innebär för att på så vis kunna göra en utvärdering av projektets effekter. Det kan exempelvis tänkas att de som har gått över till Arbetsförmedlingen har gjort en stegförflyttning, beroende på vilken insats som individerna hamnar i. Eventuellt kan även en övergång till SIKTA Arbetsmarknad efter ett deltagande i SIKTA Unga betraktas som en stegförflyttning.

Den majoritet av deltagarna som återgick till sin tidigare huvudman efter projektet bör dock inte bedömas ha gjort någon stegförflyttning i den bemärkelsen. Däremot kan det mycket väl vara så att dessa individer under projektets gång har fått med sig viktiga kunskaper och verktyg som på sikt kan leda dem närmare arbetsmarknaden. För att kunna fånga upp denna typ av nyttor krävs uppföljningar med en längre tidshorisont. Eftersom en majoritet av deltagarna som återgick till huvudman var de som uppstår försörjningsstöd via socialtjänsten, kan det exempelvis vara av intresse att studera försörjningen för dessa individer på sikt som en återkoppling till projektmålet att minska kommunernas kostnader för försörjningsstöd. Dock kommer det vid utvärderingar på längre sikt uppstå svårigheter med att koppla utfall direkt till SIKTA-deltagandet, eftersom många av individerna som deltar i SIKTA förflyttas runt mellan olika instanser, som också kan ha påverkan på utfallet.

Fallstudierna ger exempel på individnytta av metoder och arbetsätt

Den datainsamling som skett inom ramarna för Swecos fallstudier tyder på betydande och viktiga effekter av SIKTA från vissa deltagande individers perspektiv. Denna bild kompletteras även av de många positiva utlåtanden som fram kommer i enkätunderlaget.

Fallstudierna ska emellertid inte ses som representativa för projektet, utan avser belysa framgångsfaktorer utifrån ett deltagarperspektiv. Det bör också noteras att de deltagare som rekommenderades till Sweco deltog i de projekt som föregick SIKTA. Det var alltså några år sedan individerna fick del av de metoder som nu tillämpas i SIKTA, och vi kan inte förutsätta att föregångsprojekten exakt speglar dagens projektverksamhet.

Fallstudierna har därför ett begränsat värde för att belysa SIKTA:s sammanlagda resultat, men däremot exemplifierar de att projektet, i och med de metoder och arbetsätt man förvaltar från tidigare satsningar, är kapabelt att skapa en avsevärd upplevd nytta på individnivå för enskilda deltagare. Denna bild bekräftas av intervju materialet i övrigt samt genom enkätsvaren.

SIKTA Unga är resultatvagt men uppskattat av intressenterna

På grund av en låg svarsfrekvens i Swecos deltagarenkät med avseende på deltagare från SIKTA Unga, har vi en begränsad möjlighet att göra en kvalificerad bedömning av SIKTA:s resultat och måluppfyllelse i denna del. Bilden som framkommer ur

intervjumaterialet är emellertid att ambitionsnivån är tydligt lägre för denna deltagargrupp jämfört med SIKTA Arbetsmarknad. Samtidigt är många intervjuade intressenter mest positiva till Unga-delen, då man uppfattar SIKTA som ett välkommet verktyg för att hjälpa en målgrupp som man ser som utmanande att hantera i de ordinarie verksamheterna. Flera intervjupersoner menar att SIKTA kan erbjuda ett socialt ramverk och en struktur som stärker förutsättningarna att ta del av insatser. Många uppfattar – och uppskattar – att den individanpassade formen kan eliminera hindrande faktorer såsom svårigheter att anpassa sig till mötestider och kravställningar som finns i ordinarie verksamheter.

Flera enkätsvarande deltagare, som primärt härrör från SIKTA Arbetsmarknad, menar på att deltagandet i SIKTA är för kortvarigt. Detta kan troligen i än högre grad gälla deltagarna som är aktuella för SIKTA Unga, som typiskt sett har en längre resa att göra än deltagarna i SIKTA Arbetsmarknad. Det är centralt att göra deltagarna mer självgående när de återgår till ordinarie insatser hos sina tidigare huvudmän, för att kunna påbörja en mer långsiktig progression över längre tid.

Intervjumaterialet tyder på en uppfattning om att SIKTA möjligen lyckas med sådan progression, men då deltagardatan inte tillåter en långsiktig uppföljning är det inte möjligt att belägga kvantitativt. Det vi däremot ser är att SIKTA Arbetsmarknad i vissa fall används som en progressionsväg för de deltagare som tidigare varit inne i SIKTA Unga, samt att det vid avaktualisering sker en slutdokumentation och bedömning som deltagarna får med sig till nästa insats. Dessa arbetssätt ser vi som goda exempel som kan utvecklas för att stärka SIKTA:s inriktning som språngbräda för vidare insatser.

Sweco bedömer att SIKTA inte alltid är eller kan förväntas vara startskottet på en sådan längre, lycklig resa – på grund av problembilden i deltagargruppen – men att det är ett viktigt perspektiv att stärka i metodarbetet eftersom resultaten för Unga-deltagarna inte förväntas uppträda direkt i anslutning till projektdeltagandet. Det är oklart huruvida man alltid lyckas sätta in SIKTA:s insatser i det större perspektivet. Swecos bedömning är att projektdeltagarna lämnas med ett stort eget ansvar i och med avaktualisering, och många deltagare lyfter som nämnts just insatsens tidsbegränsning som den enda negativa aspekten av SIKTA. Här ser vi en balansgång då SIKTA inte heller ska låsa in individen i långdragna insatser. Samtidigt är flexibiliteten en del av SIKTA:s styrka, och denna flexibilitet kan riskera att ha en borte gräns vid deltagarens projektavslut. Det relativt oprövade samarbete inom Plattformen kan vara en möjlighet att utveckla "språngbräde-modellen," men Sweco erfar att Plattformen idag inte ses som optimalt för deltagarna utifrån SIKTA:s arbetssätt.

Sammanfattningsvis har Sweco ett begränsat underlag för att bedöma resultaten av SIKTA Unga, men målgruppens egenskaper kräver troligen ett mer långsiktigt perspektiv där SIKTA på ett tydligt sätt är språngbrädan för en längre progression, och där projektets resultat i detta avseende följs upp tydligare.

Intressenternas bild är positiv men delvis oinitierad

Samarbetet mellan myndigheter ses som en särskild styrka för projektet. SIKTA anses av flertalet intervjupersoner vara ett lyckat projekt som stödjer deltagarna och samtidigt innebär en möjlighet och anledning till strukturerad aktörssamverkan. Här finns emellertid ett flagrant undantag – i nuläget synes Arbetsförmedlingen ha ett begränsat deltagande i, och faktiskt låg kännedom om, SIKTA. En betydligt mer positiv bild av ett aktivt och konstruktivt samarbete ges av den regionala psykiatrien och de deltagande kommunerna. På styrgruppsnivå ses SIKTA som ett positivt forum för dialog kring den specifika målgruppen personer i socialt utanförskap, men intervjumaterialet tyder även på att projektet här ses som mindre unikt som samverkansform betraktat.

Intressenternas bild av SIKTA är positiv även ur ett deltagarperspektiv. I intervjuerna med deltagarna i samverkansteamet framkommer det dock att en gemensam definition och process för urval av deltagare till SIKTA saknas. Projektet betraktas av flertalet av intervjupersonerna som ett i raden av flera verktyg som är användbara, men där SIKTA

har en mångfacetterad roll utan låsta ramar för deltagarurvalet. Avsaknaden av sådana ramar gör det svårt att se ett mönster i vilka personer som rekommenderas från de olika offentliga organisationerna. Vidare saknar många intervjupersoner inom såväl samverkansteamet som styrgruppen kunskaper om de projektmål och processer som har formulerats för SIKTA. Sweco bedömer att den aktuella projektverksamheten är mindre känd än föregångsprojekten, som många intervjupersoner istället refererar till.

Utifrån intervjuer med personer ur såväl styrgrupp som samverkansteam uppfattar Sweco samtidigt att de oklara ramarna för projektet kan innebära att vissa deltagare nomineras till SIKTA eftersom projektet har en mer aktiv dialog än andra forum. Personer som har lindrigare behov av stöd än SIKTA:s tänkta deltagare kan därför bli nominerade till projektet istället för att det sköts mellan myndigheterna direkt. SIKTA kan således sägas lida av en kombination av att vara uppskattat och något otydligt, vilket kan skapa en suboptimal deltagarselektion, framförallt i SIKTA Arbetsmarknad. Det finns en tilltro till projektet som kan riskera att rikta resurser fel, till personer med mindre omfattande behov som kunde ha hjälpts av andra insatser.

I ljuset av de kvantitativa resultat som är synliga på deltagarnivå nödgas vi också problematisera vad det är som intressenterna faktiskt uppskattar. Deltagarna kommer som vi sett i regel tillbaka till samma huvudman efter deltagandet i SIKTA. Få deltagare går vidare till annan försörjning än offentlig sådan, och därav få till studiemedel. Som enkät och fallstudier indikerar förekommer både progression, förbättrat mående och åter/inträde på arbetsmarknaden, men det senare synes inte vara regeln. Med tanke på denna bild av SIKTA:s resultat kan intressenternas positiva inställning tolkas på ett mindre generöst sätt – man är nöjd att kunna erbjuda ett skraddarsytt verktyg för dem man inte lyckats hjälpa på gängse vägar, men den långsiktiga nyttan är möjligen inte genomgripande från kommunernas perspektiv. Den här farhågan kan bäst adresseras genom en utvecklad uppföljning av de långsiktiga resultaten.

Sammanfattningsvis är intressenter i styrgrupp och samverkansteam klart positiva till SIKTA, som insats för målgruppen och som samverkansform, men det finns anledning att problematisera intervjupersonernas bild i vissa delar: De direkta (kvantitativa) resultaten är svaga, de långsiktiga okända, och SIKTA:s mål och process synes i delar vara otydliga för samverkansparterna. De starkt positiva bilden som intressenterna ger kan därför behöva filtreras.

Sammanfattande bedömning av resultat och måluppfyllelse

Swecos bedömning är att SIKTA i stor utsträckning lyckas "skapa och utveckla samverkansrutiner kring målgrupperna", framförallt på operativ nivå, samt "öka det strukturella samverkansarbetet mellan berörda myndigheter inom samverkansgruppens förvaltningsområde." Här uppvisar SIKTA goda resultat och upplevt viktiga resultat.

Vad gäller målet att "ge personer i vår målgrupp ökad möjlighet att komma ut i arbetslivet" är bedömningen mindre självklar. Vi saknar tillräckliga data för att konklusivt bedöma SIKTA Unga, och både Unga och Arbetsmarknad är svårbedömda utifrån att den deltagaruppföljning som görs sker direkt vid projektavslut. Här finns behov av en utvecklad förändringsteori och uppföljning. De data som utvärderingen har att tillgå tyder på begränsade resultat av SIKTA i termer av minskat bidragsberoende och faktiskt arbetsmarknads(åter)inträde. Däremot tyder enkät och fallstudier samt intervjuaterialet på betydande nyttor för enskilda deltagare; samverkansvinster för deltagande organisationer och därmed mer individanpassade insatser samt intressenter som välkomnar vad de uppfattar som en viktig kompletterande insats.

Även med avseende på målet att "deltagarna förbereds för återgång i arbete, studier eller arbetsinriktad rehabilitering" är bedömningen komplicerad. Vad gäller framförallt SIKTA Ungas deltagare är en realistisk målsättning inte att nå full sysselsättning på den konkurrensutsatta arbetsmarknaden, utan snarare att rustas för att klara av ytterligare

insatser. Att bryta utanförskap och bidragsberoende blir då en längre process, vilket innebär att SIKTA dels måste följa upp om insatserna räcker för att starta en mer långsiktig positiv utveckling, dels ytterligare stärka de arbetssätt som syftar till att säkra en långsiktig utveckling för deltagarna.

Underlaget tillåter inte någon konklusiv bedömning av målen att "minska deltagarens vårdbehov och kommunernas kostnader för försörjningsstöd." Däremot noterar vi att psykiatri ser samverkan som nyttogörande. Vad gäller kostnaden för försörjningsstöd kan vi i nuläget endast veta hur många deltagare som återgår till socialtjänsten. Dessutom kan deltagare ha andra huvudmän än socialtjänsten och ändå ha försörjningsstöd – med andra ord är det inte möjligt att bedöma måluppfyllelsen i denna del. Vi ser emellertid att majoriteten av de som återgår till tidigare huvudman efter projektet är de som aktualiserades via socialtjänsten och uppbär försörjningsstöd.

ORGANISATORISK NIVÅ

Samverkan

Swecos bedömning är att samverkansvinster av SIKTA är betydande, framförallt utifrån det arbete som sker i samverkansgruppen. På operativ nivå uppfattar man ett klart mervärde av att samverka kring målgruppen, vilket även gäller individer som inte aktualiseras som deltagare i projektet. Man ser en regelbundenhet i dialogen och ett forum för att delge expertis kring de områden som är problematiska för deltagargruppen. Exempelvis kan psykiatri och socialtjänsten stämma av de frågor som påverkar individerna man möter.

Intervjumaterialet visar även att SIKTA fyller ett gap i erbjudandet för de individer i socialt utanförskap som myndigheterna typiskt sett har svårt att nå och hjälpa. Samverkan är en av de framgångsfaktorer vi kan se, då man ser att man når ut till individerna bättre och bättre kan stödja dem genom de möjligheter som samverkan erbjuder. Det kan gå snabbare och lättare att adressera ett specifikt problem av exempelvis psykosocial art genom de kortare kontaktvägar mellan olika myndigheter som projektet erbjuder.

Även avseende den strategiska nivån bedömer Sweco att intressenterna ser nyttan av SIKTA som en samverkansform. Dels bekräftar man den nytta vi beskriver på operativ nivå, dels ser man även en nytta i att tillgå ett bredare erbjudande för de individer som man annars har svårt att nå och hjälpa. Däremot synes den strategiska nivån, dvs. styrgruppen, inte på samma sätt som samverkansteamet se SIKTA som "den enda livlinan," då man deltar i flera andra samverkanforum och möter varandra i ett flertal former, såsom andra projekt, grupper och mötesserier. (Ett exempel är TRIS, Tidig Rehabilitering i Samverkan, där samma myndigheter samverkar kring en målgrupp som ligger något närmare arbetsmarknaden.)

Sammantaget bedömer Sweco att SIKTA fyller en viktig funktion som samverkansform, särskilt på operativ nivå, och troligen unikt för målgruppen.

Organisatoriska förutsättningar

Sweco bedömer att SIKTA hämmats av den organisatoriska instabilitet som vi ser förelegat. SIKTA är i sig en sammanslagning av tidigare projekt och såväl projektorganisationen som intervjuade intressenter tendera att sammanblanda SIKTA och tidigare insatser. Uppföljningen hämmas i vår mening av denna sammanblandning, när man betraktar TUNA eller Vinka In-deltagare som exempel på SIKTA:s arbete – givetvis finns en tydlig överförbarhet i att belysa metoder, men den sammantagna projektorganisationen skiljer sig åt. I SIKTA finns både tänkbara synergier – som när man använder Arbetsmarknadsdelen som en progressionsväg för Unga-deltagarna – samt risker, som att projektet blir svårare att kommunicera eller målsätta.

En aspekt som lyfts återkommande i denna rapport är spänningen mellan SIKTA:s syfte och den uppföljning man gör av deltagarna. Det kan uppfattas som i någon mening

orättvist att fokusera på kvantitativa resultat på kort sikt,⁸ när ambitionen snarare är att rusta deltagarna för vidare insatser. Utmaningen blir då att mäta den långsiktiga utvecklingen, och detta förenklas givetvis av att projektet i sig tillåts löpa över en längre tid. Då kan andra strukturer för uppföljning vara befogade.⁹

Sweco bedömer vidare att SIKTA har hämmats av det projektägarskap den lokala samverkansgruppen har stått för, då detta upplevts som splittrat. Det är för tidigt att utvärdera den nya ordningen, där regionen är projektägare, men bilden är att man inom projektorganisationen ser positivt på detta skifte.

FRAMGÅNGSFAKTORER

Sweco bedömer att SIKTA i hög utsträckning tillgodoser deltagarna i projektet med individuellt anpassade arbetsplaner. Varje deltagare får under sin tid i SIKTA en anpassad tidsplan med kontinuerlig dialog och stöd. Metoderna man tillämpar (såsom ACT) ger verktyg för att ta sig ur sitt utanförskap. Projektets flexibla ramar möjliggör för individanpassning vilket gynnar deltagarna som är i behov av särskilt stöd. Individanpassningen innebär en gräns för SIKTA:s skalbarhet, men är att betrakta som en tydlig upplevd framgångsfaktor på individnivå, vilket stöds av enkätunderlag, fallstudier samt intressentintervjuer.

Ytterligare en bidragande faktor som Sweco observerat relaterat till individanpassningen är projektets engagerade medarbetare, i form av såväl samordnare som coacher och koordinatörer. Det var särskilt märkbart i intervjuerna med tidigare deltagare som lyfte fram värdet av att få delta i ett projekt där de kände att de fick stöd. Liknande tendenser kan även avläsas utifrån enkätsvaren gällande tillit och mående bland tidigare deltagare. Det lyxproblem som kommer med engagerad personal är alltid ett visst personberoende, men i SIKTA:s fall bygger arbetet som nämnts på kända och accepterade metoder vilka utgör en grundläggande utgångspunkt för de personer som arbetar i projektet.

Kombinationen av individanpassade insatser och beprövade metoder är en styrka för SIKTA. Metoderna är inte nya, men i kombination med en flexibilitet ger det SIKTA en fördel i sitt tillvägagångssätt. Genom att kombinera hantering av psykosocial problematik hos deltagare i projektet med att de arbetstränar eller får stöd till utbildning hjälper SIKTA deltagarna att hantera hinder som annars tenderar att hämma deras progression. Som redovisas ovan i Figur 2 är det väldigt tydligt att enkätrespondenterna känner tillit till koordinatör och coach; att man uppfattar insatser och aktiviteter som behovsanpassade, att man upplever att SIKTA har bidragit till en ökad motivation, ett stöd i myndighetskontakter samt ett stöd i att ställa upp realistiska mål.

SAMHÄLLSEKONOMISK NYTTA

Att utvärdera projektets samhällsekonomiska effekter är intressant och relevant av flera skäl. Bland annat kartläggs vilka kostnader för utanförskap som projektet kan bidra till att undanröja eller minska. Den bidrar också med ett ramverk för att beräkna samhällskostnaderna för en viss målgrupp i utanförskap. Slutligen kan en sådan kalkyl ge svar på om insatsen betalar för sig eller inte – och om den bidrar med positiv samhällsnytta, för vem och på hur lång sikt.

För att kunna göra en adekvat kostnadsnyttokalkyl krävs ett ordentligt underlag om deltagarna och resultaten av projektet. Finns inte tillräcklig information att beräkna kostnader och nyttor utifrån behövs kalkylen istället baseras på grova förenklingar och antaganden. Utifrån den tillgängliga data kring projektet har Sweco dragit slutsatsen att den kalkyl som skulle kunna genomföras inte skulle bli relevant för projektet i fråga. En sådan kalkyl skulle behöva baseras på så pass många antaganden att det blir svårt att motivera att den skulle gälla denna projektinsats specifikt och inte även andra sociala insatser generellt. Det handlar främst om att resultatuppföljningen är bristfällig och

⁸ Notera dock att Swecos bedömningar även bygger på en bredd av annat underlag, och att även enkätunderlaget visar på måttliga kvantitativa resultat

⁹ Även utan en garant för långsiktighet kan vi tänka oss utvecklad uppföljning, exempelvis genom att följa upp deltagarna tre månader, ett halvår eller ett år efter avslut.

många deltagare inte ens avslutat. Därtill behövs en ordentlig kartläggning göras av olika målgrupper och deras samhällskostnader. I det inledande metodavsnittet beskrivs närmare begränsningarna för att genomföra en samhällsekonomisk kostnadsnyttokalkyl.

Det som behöver utvecklas för att kunna genomföra en relevant kostnadsnyttoanalys för projektet är således bättre dataunderlag. För att kunna identifiera och värdera samhällsnyttorna av projektet behövs att deltagarnas utfall dokumenteras. Eftersom SIKTA-projektet förväntas ge positiva samhällsnyttor på längre sikt måste stegförflyttningar kunna identifieras och värderas. Det kan exempelvis handla om sannolikheter för särskilda målgrupper att hamna i arbete givet att de gått vidare till en annan insats.

Om inte effekter på kort eller lång sikt kan mätas direkt måste kvalificerade antaganden kunna göras. Ett exempel på detta kan vara andelen deltagare som förväntas få en förändrad situation vad gäller ett visst försörjningsstöd, en viss typ av insats eller etablering på arbetsmarknaden. För att identifiera samhällskostnaderna krävs att det finns underlag för att kunna beräkna ett genomsnittligt värde för olika typer av målgrupper. För detta behövs en relevant segmentering av olika målgrupper baserad på bakgrundsdata och hur deras samhällskostnader kan se ut innan och efter projektet. Relevant bakgrundsdata kan vara demografiska variabler som kön och ålder samt information om vilka insatser och vilket stöd som deltagare haft i tidigare skeden. Den grundläggande processen för att skapa en kostnadsnyttokalkyl är något som vidare utvecklas i *Bilaga 1. Samhällsekonomisk kostnadsnyttokalkyl*.

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

SWECOS SLUTSATSER

Swecos utvärdering av projektet SIKTA kan inte belägga några avsevärda kvantitativa resultat, utifrån enkätunderlaget och utifrån projektets egna uppgifter rörande den sikt man följer upp. Däremot syns tydliga nyttor på individnivå för deltagarna och samverkansnyttor framförallt på operativ nivå för myndigheterna. SIKTA:s framgångsfaktorer är ett individanpassat arbetssätt, engagerade medarbetare, samt möjligheten till ett utökat stöd som adresserar en bred problematik i deltagargruppen. SIKTA:s deltagaruppföljning tillåter dock inte en konklusiv bedömning av de långsiktiga projektresultaten vad gäller deltagarnas progression.

SIKTA uppfattas som en viktig samverkansform på operativ nivå. Så även på strategisk nivå, där projektet emellertid i mindre omfattning ger ett unikt bidrag. Samverkansarbetet är en viktig del av SIKTA:s erbjudande och innebär kortare vägar mellan myndigheterna, vilket uppfattas gynna deltagande individer. Ur intressentperspektiv är SIKTA ett uppskattat och bidragande projekt. De uppfattade nyttorna kan emellertid nyanseras utifrån att mätbara kvantitativa resultat är måttliga samt utifrån att kännedomen om SIKTA:s processer och mål i vissa fall är relativt låg.

REKOMMENDATIONER TILL SIKTA

Vidmakthåll projektets framgångsfaktorer

Ett individanpassat arbetssätt, engagerade medarbetare, samt möjligheten till ett utökat stöd som adresserar en bred problematik, ses av deltagare och intressenter som värdefulla aspekter av projektet SIKTA. Swecos bedömning är att målgruppens behov typiskt sett inte adresseras inom ramarna för ordinarie insatser, vilket gör SIKTA välkommet som ett komplement. Arbetsförmedlingens omorganisation, pandemiläge och andra omvärldsfaktorer kan riskera att göra målgruppen än mer utsatt, vilket understryker behovet av den typ av insatser som SIKTA erbjuder.

Utveckla förändringsteori och målformuleringar

Sweco bedömer att det föreligger ett behov av att tydliggöra SIKTA:s resultatmål och process, för projektet själva samt ur intressentperspektiv. Syftet är att tydliggöra förväntningar och skapa en struktur för uppföljning av resultat; optimera urvalet av deltagare samt tydligare placera in SIKTA i det större systemet som en språngbräda i en längre progression.

Då individanpassningen är en av SIKTA:s styrkor finns det en risk i att låsa sig vid allt för detaljerade formuleringar, men det är viktigt att på en övergripande nivå förklara hur man omsätter sina resurser i aktiviteter; vilka förändringar aktiviteterna avser åstadkomma samt vilka resultat man förväntar sig därvidlag. Swecos rekommendation är att tillse att målen är meningsfulla, möjliga och mätbara:

- **Möjliga mål.** Mål som kan nås givet problembild, arbetssätt och resurser – mål som ger en realistisk förväntan på vad projektet kan åstadkomma.
- **Meningsfulla mål.** Mål som om de nås adresserar problembilden – mål som relaterar till syftet med projektet.
- **Mätbara mål.** Mål som kan mätas på ett sätt som ger en rättvisande bild av de resultat och effekter man förväntas åstadkomma – mål vars uppfyllelse rent praktiskt kan bedömas.

Att faktiskt mäta effekter av projektet på ett vetenskapligt rigoröst sätt kan vara en för hög ambitionsnivå, men vi ser ett värde i att reflektera kring hur projektets resultatuppföljning kan utvecklas på kort och lång sikt, och hur resultaten kan ställas i

relation till omvärldsfaktorer och den större målgruppen som deltagargruppen är en del av.

Uppföljning, mätbarhet och datahantering

För att kunna göra en ordentlig uppföljning och utvärdering av projektet rekommenderar Sweco att datahantering struktureras upp med konsekventa avgränsade definitioner av olika variabler, såsom huvudmän och utfallsinstanser samt huruvida de innebär en stegförflyttning närmare arbetsmarknaden eller ej. Ett sådant underlag är grundläggande för att eventuellt kunna kvantifiera och värdera sådana nyttor i en eventuell kostnadsnyttokalkyl. Därtill vore det önskvärt med en strukturerad uppföljningsplan över en längre tidshorisont för att kunna följa upp och utvärdera nyttorna på längre sikt. Det är av särskild vikt eftersom deltagargruppen består av individer långt ifrån arbetsmarknaden där nyttorna med projektdeltagandet realiserar först i ett senare skede.

För att skapa en relevant samhällsekonomisk kostnadsnyttokalkyl behövs ordentliga underlag kring projektets resultat och de deltagande individerna. Beräkningen av nyttorna hör till stor del samman med resultatuppföljningen. Desto mer utförlig och långtgående resultatuppföljning, desto bättre kan de samhällsekonomiska nyttorna som projektet skapar beräknas och skattas. Vad gäller kostnaderna krävs utförlig information om deltagarna, olika målgrupper och deras samhällskostnader innan och efter projektet. Det kan bland annat handla om kostnader för försörjningsstöd genom olika aktörer eller kostnader för andra typer av insatser som genomförs inom kom mun, region eller myndighet. Genom att identifiera målgrupper och deras genomsnittskostnader går det att dra bredare slutsatser om hur deras samhällskostnader kan komma att förändras av projektet. De centrala utgångspunkterna för att kvantifiera samhällsekonomiska nyttor och kostnader utvecklas närmare i *Bilaga 1. Samhällsekonomisk kostnadsnyttokalkyl*.

Fördjupa analysen av deltagargruppens progression

Utifrån en utvecklad förändringsteori och ett tydligare uppföljningssystem kan det finnas möjlighet och anledning att vidare analysera SIKTA:s roll som en språngbräda mot en längre progression och framtida resultat för deltagarna, framförallt i SIKTA Unga. Med en större kunskap om långsiktiga utfall, och en större tydlighet rörande SIKTA:s mål härvidlag, kan projektet resonera kring arbetssätten för att stärka de långsiktiga framstegen. Inuläget synes ambitionerna för Unga-deltagarna vara ödmjuka, och SIKTA iakttar vissa avgränsningar vad gäller projektdeltagandet. Den typen av ingångsvärden kan vara föremål för vidare analys givet ett bättre kunskapsunderlag. I korthet: Reflektera kring om SIKTA kan och borde göra mer för att skapa resultat för framförallt Unga-deltagarna på längre sikt.

Samma frågeområde gäller också SIKTA Arbetsmarknad. Här kan finnas en potential att utveckla samverkan som sker i Plattformen, men än är för tidigt att bedöma nyttan av den arenan. Kan samverkan utvecklas även visavi Arbetsförmedling är mycket vunnit, då denna samverkan idag synes ligga i träda.

REKOMMENDATIONER TILL FINANSIÄR OCH INTRESSETER

En röd tråd i beskrivningen samt uppföljningen av SIKTA är att projektet har fört en något instabil tillvaro rent organisatorisk. Man har tidigare varit två projekt som nu sedan en tid tillbaka är SIKTA i sina två delar, och man har även genomlevt en längre period av delat och otydligt projektägarskap. Bristen på kontinuitet kan riskera att hämma uppföljningen och skapa en osäkerhet i organisationen. Sweco rekommenderar att finansiär och intressenter följer upp hur det nya projektägarskapet faller ut, samt tar ställning till hur verksamheten även i andra avseenden kan göras mer stabil i det fall att den är önskad.

Svårigheten att följa upp resultat och effekter kvantitativt, som kommer till uttryck i denna rapport, kan göra att bedömningar kopplad till permanentering, finansiering och organisatorisk placering upplevs som komplicerade. Samtidigt är Swecos bedömning att intressenter på både operativ och strategisk nivå uppskattar projektet och ser tydliga behov av insatser som adresserar målgruppernas behov. I någon mening uppstår ett

moment 22 när en mer ihållig verksamhet möjliggör en tydligare verksamhetsutveckling och uppföljning, medan en permanentering måste bygga på ett tillräckligt underlag och en vederhäftig analys av insatsens faktiska nyttor. Lösningen kan vara att efterfråga en utvecklad uppföljning av resultaten, i projektformen, för att möjliggöra en sådan bedömning.

Swecos uppdrag omfattar inte att ta ställning till vilken inriktning man bör välja, men bedömer att diskussionen behöver lyftas. Vill man fortsätta att finansiera verksamheten bör detta ske under stabila former med en aktiv och stödjande projektägare.

BILAGA 1.

SAMHÄLLSEKONOMISK KOSTNADSNYTTOKALKYL

I det inledande avsnittet presenteras kortfattat grundstenarna i en samhällsekonomisk kostnadsnyttokalkyl samt övergripande hur en sådan skulle kunna appliceras på SIKTA-projektet. En kostnadsnyttokalkyl är vidare intressant att genomföra eftersom den bland annat kan hjälpa till att svara på följande frågeställningar:

- Vad kostar en viss målgrupp i utanförskap?
- Vilka av dessa kostnader kan insatsen undanröja/förändra?
- Betalar sig insatsen?
- På hur lång sikt?
- För vem?

För att kunna genomföra en relevant kostnadsnyttokalkyl för insatsen i fråga behövs utförlig information om målgruppen och projektutfall. Enligt Swecos bedömning har tillgängliga dataunderlaget inte varit tillräckligt inom dessa två områden. Då SIKTA syftar till att skapa långsiktiga effekter för individer innebär det att vissa utfall kan behöva baseras på prognoser – det vill säga "gissningar" om framtiden. Det är därför viktigt att det finns ordentlig information kring nuläget för att kunna välja de rätta antaganden som kalkylen sedan baseras på. I denna bilaga presenteras kortfattat praktiska tillvägagångssätt för att kunna utföra en kostnadsnyttokalkyl. Till en potentiell framtida kalkyl skulle ytterligare information kring målgruppens utveckling och samhällskostnader behövas, tillsammans med mätbara resultat från SIKTA.

Det finns många olika tillvägagångssätt för att skapa en kostnadsnyttokalkyl. Forskarna Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog har skrivit ett flertal rapporter om kostnadsnyttokalkyler för sociala investeringar, eller vad de även kallar socioekonomiska kalkyler.¹⁰ I deras rapporter och på socioekonomi.se tillhandahåller de schablonkostnader för olika målgrupper baserat på sammanställningar på tidigare forskning inom sociala investeringar. Detta ramverk som presenteras nedan utgår till stor del från deras forskning och rapporter.

KARTLÄGGNING AV FÖRÄNDRINGSPROCESSER

För att identifiera de centrala uppföljningsvariablerna till analysen kan det vara hjälpsamt att kartlägga projektets förändringsprocesser. Genom att kartlägga insatser, aktiviteter, resultat samt effekter på kort och lång sikt skapas en tydlig bild av den förändringsprocess som projektet vill uppnå och hur den uppnås. Tabell 2 nedan visar ett exempel på relevanta aspekter att ta hänsyn till för att identifiera de olika stegen i en förändringsprocess.

¹⁰ Se bland annat Nilsson och Wadeskog. *Bättre att stämna i bäcken än i ån. Att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga*. SEE AB, 2008; Nilsson. *Sociala investeringar kring barn och unga*. Skandia idéer för livet, 2012; Nilsson och Wadeskog. *Handbok i beräkningar av sociala investeringar*. Skandia idéer för livet, 2015.

Tabell 2. Ramverk för kartläggning av förändringsprocess

Insatser	Aktiviteter	Resultat/Utfall	Effekter kort sikt	Effekter lång sikt
Beskrivning av inblandade aktörer, deras roller och personal. Fördelning av projektkostnader.	Beskrivning av samverkansarbete och rehabiliteringsprogram.	Relevanta mätbara och icke-mätbara resultat (t.ex. förbättrade myndighetskontakter, ökat välmående och självförtroende)	Förväntade kortsiktiga effekter (t.ex. minskade försörjningskostnader, vidare till studier eller arbetsförmedlingen)	Förväntade kortsiktiga effekter (t.ex. arbetsmarknads-etablering, minskad ohälsa)

IDENTIFIERING AV INDIVIDERS/MÅLGRUPPERS KOSTNADER

Som nämnt ovan är det nödvändigt att ha information kring deltagarnas nuvarande samhällskostnader och hur de förändras, eller förväntas förändras, efter projektet. Att resonera kring de potentiella kostnaderna för målgruppen hade de inte deltagit i SIKTA är ytterligare en aspekt att ta hänsyn till i analysen. Kostnaderna för utanförskap inkluderar produktionsförluster från uteblivet arbete, försörjning samt insatser från olika aktörer. Dessutom kan det finnas finansiella effekter på skatter och avgifter att ta hänsyn till, men enligt Nilsson och Wadeskog är dessa effekter för komplexa för att kunna beräkna med någon större precision.¹¹

I en mycket detaljerad kostnadsnyttokalkyl skulle samhällskostnaderna för varje individ före och efter insatsen inkluderas. I de fall det inte finns tillräcklig information om varje enskild individs kostnader kan det vara relevant att utgå från ungefärliga kostnader för olika målgrupper. Nilsson och Wadeskog har exempelvis beräknat schablonkostnader utifrån olika målgrupper segmenterat utefter kön och bakgrundsproblematik.¹² Det kan även vara relevant att skilja på åldersgrupper då nuvarande och framtida kostnader för unga kan se annorlunda ut än för de som varit i utanförskap en längre tid. Nedan, i Tabell 3., är ett exempel för reala årskostnader som forskarna tagit fram för olika målgrupper och hur deras kostnader fördelar sig mellan olika aktörer. I dessa kostnader kan bland annat ingå försörjningskostnader i form av sjukpenning från Försäkringskassan och boendekostnader från Socialtjänsten.¹³

¹¹ Nilsson och Wadeskog. *Handbok i beräkningar av sociala investeringar*. Skandia Idéer för livet, 2015.

¹² Ibid.

¹³ Se *Handbok i beräkningar av sociala investeringar* för mer information om beräkning av kostnader.

Tabell 3. Exempel på schabloner för årskostnader för olika målgrupper och kostnadsfördelning över aktörer

Målgrupp	Reala årskostnader, kr (2015 års värden)						Summa
	Arbetsförmedling	Försäkringskassan	Kommunen	Lands-tinget	Rättsväsendet	Övriga	
Missbruk							
Heroin, man	2 000	2 500	105 167	150 567	955 853	880 000	2 096 087
Heroin, kvinna	4 000	4 500	301 667	159 300	611 185	533 333	1 613 985
Amfetamin, man	2 000	1 500	144 500	53 400	534 890	800 000	1 536 290
Amfetamin, kvinna	4 000	3 500	334 917	58 667	523 430	266 667	1 191 180
Alkohol, man	2 667	4 000	164 333	115 167	184 583	26 667	497 417
Alkohol, kvinna	4 667	4 000	191 833	93 000	87 015	0	380 515
Psykiska funktionshinder							
Psykisk sjuk långtid, man	0	3 000	216 133	208 167	9 167	0	436 467
Psykisk sjuk långtid, kvinna	0	2 000	131 057	88 333	2 500	0	223 900
Psykisk sjuk korttid, man	0	3 000	166 667	137 500	2 833	0	310 000
Psykisk sjuk korttid, kvinna	0	3 000	122 000	73 600	0	0	198 600
Sjuk/Arbetslös							
Långtidsarbetslös/sjukskriven, man	10 000	60 000	30 000	77 267	5 500	0	182 767
Långtidsarbetslös/sjukskriven, kvinna	30 000	30 000	0	80 000	0	0	140 000
Långtidsarbetslös ung vuxen, man	20 000	0	17 000	42 467	5 333	0	84 800
Långtidsarbetslös ung vuxen, kvinna	30 000	0	90 000	15 033	4 833	10 667	150 533

Det är vidare relevant att kartlägga individernas tidigare typ av problematik för att kunna få svar på om det finns vissa typer av bakgrundsfaktorer som påverkar olika utfall av projektet. En insats kan exempelvis fungera bättre för en viss typ av målgrupp än andra. Sådana faktorer är väsentliga för att förstå vilka effekter som kan förväntas för olika målgrupper på sikt.

IDENTIFIERING OCH KVANTIFIERING AV EFFEKTER

I kartläggningen av projektets förändringsprocesser identifierades utfall och effekter. Vilka effekter som är av störst relevans att kunna mäta och beräkna kan tydliggöras i kartläggningen av förändringsprocessen ovan. Om exempelvis minskade vård- och försörjningskostnader är huvudsakliga effekter av projektet är det viktigt att kartlägga dessa och kunna följa upp hur de förändras för individer i olika målgrupper efter projektet. Ett förhållningssätt kan vara att kartlägga hur individer rör sig mellan olika målgrupper med olika samhällskostnader. Här kan det vara relevant att identifiera hur samhällskostnaderna kan förändras när en individ förflyttas. Exempelvis från att vara sjukskriven och erhålla försörjningsstöd från Försäkringskassan till att starta i en arbetsmarknadsinsats hos Arbetsförmedlingen. Återigen är det viktigt att ta hänsyn till att vissa utfall kan hänvisa till en viss målgrupp och att bakgrundsfaktorer troligtvis har en betydelsefull roll i detta.

I de fall effekter sker på längre sikt och är svåra att följa upp kan det vara nödvändigt att göra antaganden. Desto mer kvalificerade antaganden som kan göras, desto mer relevant och korrekt blir beräkningen av effekter. Om det långsiktiga målet är att projektdeltagarna ska etableras på arbetsmarknaden är det relevant att identifiera och kvantifiera olika typer av stegförflyttningar. Det behövs bland annat information om hur länge individer befinner sig i olika insatser och sannolikheter att de flyttar sig vidare eller

tillbaka till tidigare nivå.¹⁴ Lönenivåer behövs vidare kunna uppskattas för att kunna beräkna nyttorna av ett potentiellt ökat produktionsvärde. Tidigare erfarenheter och studier kan bidra med kunskap om hur denna väg kan se ut.

I de fall projektets effekter är mycket osäkra kan det vara en god idé att överväga att istället beräkna vilka utfall som är nödvändiga på kort och lång sikt för att insatsen ska betala för sig. Utifrån projektets kostnader och värdering av potentiella nyttor av olika resultat kan en tydlig bild skapas över vilka mål som bör uppnås i projektet. Det är även relevant för analysen att skapa en uppfattning om hur dessa kostnader sannolikt skulle förändras om deltagarna i projektet inte hade deltagit. Det är också av intresse att inkludera resonemang om vikten av icke-kvantifierbara effekter i analysen, särskilt om de är centrala i resultatuppföljningen.

Enligt Nilsson och Wadeskog finns det tre huvudsakliga effekter att ta hänsyn till i uppförandet av en socioekonomisk kalkyl:¹⁵

- *Reala effekter*: faktiska resursuppföringar i form av konsumerad välfärd och förändrad produktions- eller arbetsförmåga hos individen. Reala effekter kan delas upp i välfärdskonsumtionseffekter (till exempel primärvård, psykiatri, rättsväsende och socialtjänst) och produktionseffekter (till exempel försämrade arbetsförmåga som kan minska i BNP-förluster).
- *Finansiella effekter*: effekter som inte berör faktiska resursuppföringar utan om överföring av köpkraft mellan olika grupper i samhället. Finansiella effekter kallas även transfereringar och kan delas upp i skattefinansiella effekter (till exempel minskade skatteeffekter när individ i arbetsför ålder varken studerar eller arbetar) och försörjningseffekter (till exempel en förändrad privat konsumtion eller att en ökande andel av inkomsten till individen kommer från ekonomiskt bistånd eller arbetslöshetskassan).
- *Sekundäreffekter*, vilka ofta är icke-kvantifierbara, som exempelvis försämrade försörjningsförmåga i familjen på grund av ökad oro eller ångest eller en ökad oro i samhället på grund av en ökad risk för kriminalitet.

BERÄKNING AV KOSTNADER OCH NYTTOR

Baserat på de tidigare identifierade effekterna kan se sammanställas där kostnaderna och nyttorna ställs mot varandra. Tabell 4 visar exempel på hur projektets kostnader kan ställas mot potentiella nyttor som uppstår från projektet. För att värdera de icke-mätbara nyttorna kan det vara relevant att genomföra olika enkätundersökningar som kan svara på innan och efter projektet. I de fall det inte finns någon lämplig jämförelsegrupp till de deltagande individerna är det återigen viktigt att ta hänsyn till att alternativet till att inte delta i projektet är att individernas situation hade varit oförändrad.

Tabell 4. Exempel på kostnader och nyttor

Kostnader (mätbara)	Nyttor (mätbara)	Nyttor (icke-mätbara)
Ökade reala insatser (ökade kostnader primärvård, socialtjänst, psykiatri, rättsväsende m.m.)	Minskade reala insatser (minskade kostnader primärvård, socialtjänst, psykiatri, rättsväsende m.m.)	Ökat välmående och självförtroende hos individ
Ökade finansiella kostnader (t.ex. förändring av försörjningsgivare)	Minskade finansiella kostnader (t.ex. försörjning, subventioner)	Minskad oro hos familj och omgivning
Projektkostnader	Ökat produktionsvärde (lönearbete)	Effektivitetsvinster i verksamheter

¹⁴ Se exempelvis Hultkrantz. *Att värdera sociala investeringar*. SNS Förlag, 2015, för olika metoder för långsiktsprediktioner i sociala investeringar.

¹⁵ Nilsson och Wadeskog. *Bättre att stämna i bäcken än i ån. Att värdera de samhällsekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga*. SEE AB, 2008.

Nedan ges förslag på olika antaganden som kan vara relevanta att ta hänsyn till:

- Hur stor andel av varje målgrupp kan antas gå vidare till en viss typ av insats eller försörjning? Efter hur många år?
- Hur förväntas målgruppens försörjningskostnader minska över tid? Minskas de drastiskt vid en tidpunkt eller sker en procentuell minskning för varje år?
- Efter hur många år förväntas målgruppens försörjningskostnader försvinna helt?

Eftersom kostnader och nyttor uppstår vid olika tidpunkter måste deras nuvärde användas. Det innebär att en relevant kalkylränta behövs väljas för att diskontera värdena till samma tidpunkt. En kalkylränta på fyra procent används normalt, men det kan finnas anledningar att välja ett högre eller lägre värde.¹⁶

Figur 7 nedan illustrerar hur uteblivna och tillkommande kostnader antingen blir en positiv eller negativ effekt i kalkylen med hänsyn till olika samhällskostnader.

Figur 7. Illustration av hur ett projekts effekter omvandlas till kostnader och inkomster

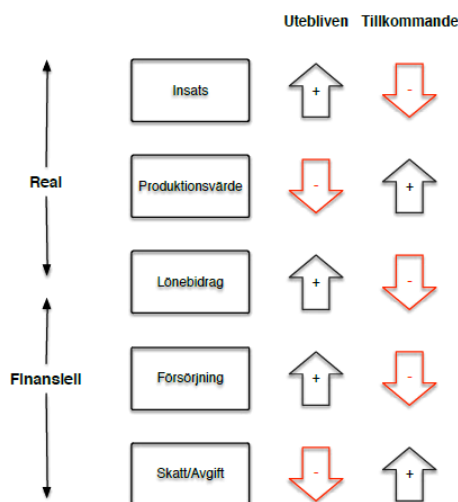

Bild: Nilsson och Wadeskog. *Handbok i beräkningar av sociala investeringar*. Skandia Idéer för livet, 2015.

Förslag på rapporter inom samhällsekonomiska kalkyler:

- Hehenbergen, Harling och Scholten. *Att mäta sociala effekter: en handbok för sociala investerare*. European Venture Philanthropy Association, 2013.
- Hultkrantz. *Att utvärdera sociala investeringar*. SNS Förlag, 2015.
- Nilsson och Wadeskog. *Handbok i sociala investeringar*. Skandia idéer för livet, 2015
- Nilsson. *Sociala investeringar kring barn och unga*. Skandia idéer för livet, 2012.
- Nilsson och Wadeskog. *Bättre att stämna i bäcken än i ån. Att värdera de samhällsekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga*. SEE AB, 2008.
- Pärus och Ranung. *Guide för dig som arbetar med sociala investeringar*. Aktiv samhällsutveckling och Skandia idéer för livet, 2015.

¹⁶ För mer information om kalkylränta i sociala investeringar se exempelvis Nilsson och Wadeskog. *Handbok i sociala investeringar*. Skandia idéer för livet, 2015; Hultkrantz. *Att utvärdera sociala investeringar*. SNS Förlag, 2015.

Beställare Samordningsförbundet RAR Sörmland
Uppdrag Utvärdering av projektet SIKTA